इनरुवा नगरपालिका, सुनसरी

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र- २०८०

वैदेशिक रोजगारको समग्र अवस्था

पालिका भित्रको जम्मा घरधुरी
संख्या :१३९६९

वैदेशिक रोजगारमा गएको जम्मा
संख्या :३,१८७

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको संख्या :
४६९

वैदेशिक रोजगारमा रहेको
संख्या :२,७१८

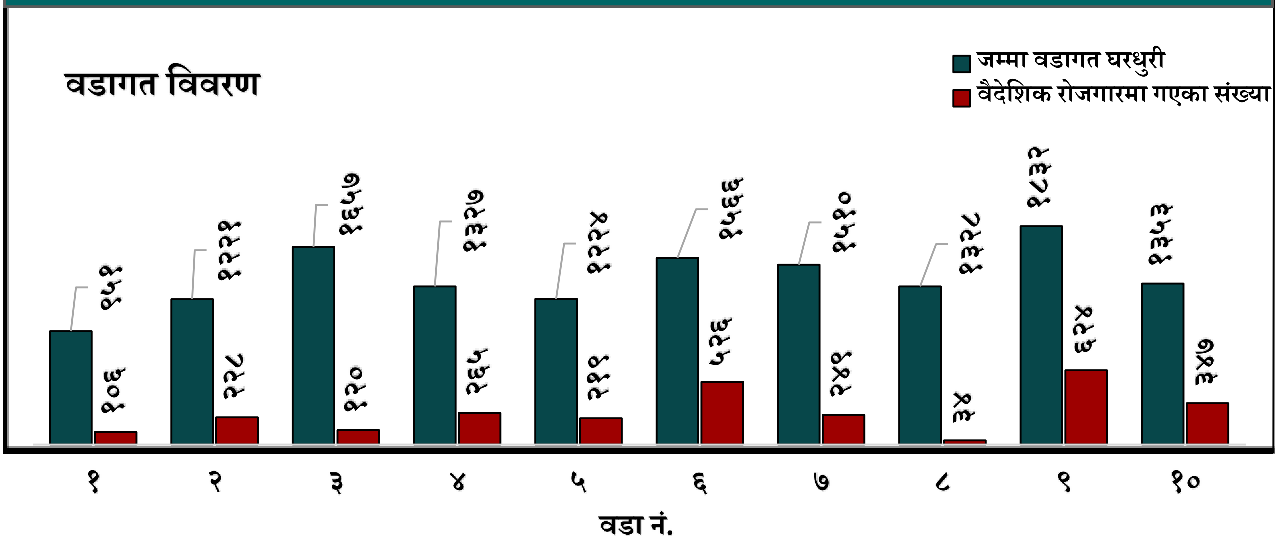

इनरुवा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, इनरुवा, सुनसरी

कोशी प्रदेश , नेपाल

प्राक्कथन

नेपाल संघीयतामा प्रवेश गरे सँगै नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानून बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अर्न्तगत गठन भएको इनरुवा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अर्न्तगत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । नगरपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक हुन्छ । यस्ता पक्षहरुलाई मध्यनजर गर्दै यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुगी सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित सरोकारको विषयहरुमा सु-सूचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

यस इनरुवा नगरपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत विवरण संकलन गरी यस क्षेत्रको अवसर, चुनौति तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८०"** तयार गरेको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले वैदेशिक रोजगारलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिएको छ । साथै स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई वैदेशिक रोजगारमा रहेका श्रमशक्तिको तथ्यांक संकलन, रोजगार सूचना केन्द्र सञ्चालन तथा सूचना प्रवाह, सीप तालिम, वित्तीय साक्षरता, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकिकरण लगायत वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा आधारभूत सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । उक्त जिम्मेवारीलाई वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा समावेश गरी विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गर्न वा यस क्षेत्रको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आधारभूत तथ्यहरु आवश्यक थियो । यस पार्श्व चित्र मार्फत इनरुवा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण, सोको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यांकहरु उपलब्ध भएका छन् । जसले गर्दा यस क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक गतिविधिहरुको योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा लिएको छु ।

उक्त पार्श्वचित्र तयार गर्न सामी कार्यक्रम सहयोग इकाई/हेल्भेटास नेपालले प्राविधिक सहयोग प्रदान गरेकोमा हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्दछु । प्रस्तुत पार्श्वचित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै यसमा धेरै त्रुटि भएका होलान्, तपाईँहरुको सुझावहरु प्राप्त भए आगामी दिनहरुमा मार्गदर्शन हुनेछ ।

अन्तमा यो पार्श्वचित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण नगरपालिकाबासी, वडाध्यक्षज्यूहरु, जानिफकार व्यक्तिहरु, गणकको रुपमा जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने रिटर्नी स्वयंसेवकहरु र यससँग सम्बन्धित कर्मचारीहरु प्रति नगरपालिकाको कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

....

केदार भण्डारी

नगर प्रमुख, इनरुवा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, कोशी प्रदेश

सुनसरी ,नेपाल

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज न.
	खण्ड-एक: कार्यकारी सारांश	
१.	कार्यकारी सारांश	१-३
	खण्ड-दुई: तथ्यांक संकलनको परिचय तथा पृष्ठभूमि	
२	परिचय	४
२.१	पृष्ठभूमि	४
२.२	तथ्यांक संकलन/पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य	५
२.३	पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु	६
२.३.१	पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कायर्यशाला	६
२.३.२	गणक छनोट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन	६
२.३.३	तथ्यांक संकलन	६
२.३.४	तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण	६
२.३.५	पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन	६
२.३.६	पार्श्व चित्रको प्रतिवेदन तयारी	७
२.४	तथ्यांक संकलनको सीमा	७
२.५	संकलित सूचनाहरूको प्रयोगमा संवेदनशीलता	७
	खण्ड-तिन: वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण	
३.	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण	७
३.१	वैदेशिक रोजगार रहेका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	८
३.२	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्यमुलुक र पेशा सम्बन्धी विवरण	९
३.३	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुले सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया अवलम्बनको अवस्था	१०-११
३.४	वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषण प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था	१२
३.५	वैदेशिक रोजगारको क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु	१३
३.६	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु	१४
३.७	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण	१५
३.८	विविध	१५
	खण्ड-चार: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण	
४.	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण	१५
४.१	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	१६
४.२	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुका कारण	१७
४.३	मुख्य गन्तव्यमुलुक तथा आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता सम्बन्धी विवरण	१८
४.४	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना	१८-२०
	खण्ड-पाँच: नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सवालहरु	
५.	नगरपालिका भित्रका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धिका महत्वपूर्ण सवालहरु	२१-२२
	खण्ड-छ: तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु	
६.	अनुसूची -१ वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	२३-३१
६.१	अनुसूची -२ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	३२-३४
	अनुसूची -१ वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको नामावली	३५-७३
	अनुसूची -२ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	७४-१०३

खण्ड-एक

कार्यकारी सारांश

१. कार्यकारी सारांश:

वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा सवालहरुलाई उजागर गर्ने उद्देश्यले “वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८०” तयार गरिएको छ । जसले इनरुवा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्था तथा सो सँग सम्बन्धित विषयहरुको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ । पार्श्व चित्र मार्फत प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित गरी यसबाट प्राप्त सीप र पूँजीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारका कारण सिर्जित समाजिक लागतलाई न्यूनीकरण गनका लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यन्वयन एवम् अनुगमनका लागि महत्वपूर्ण सहयोग पुग्नेछ ।

इनरुवा नगरपालिकाले गरेको घरधुरी सर्वेक्षण २०७९ को प्राप्त नतिजाको आधारमा जनसंख्याका विविध पक्षहरुको विश्लेषण गरिएको छ । सो सर्वेक्षण अनुसार इनरुवा नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या १३,९६९ रहेको छ । उक्त घरधुरीमा जम्मा जनसंख्या ६७,२६५ जना रहेको छ । जसमध्ये पुरुष ५१.२६ प्रतिशत (३४,४८० जना) र महिला ४८.७४ प्रतिशत (३२,७८५ जना) रहेका छन । उक्त कुल १३,९६९ घरधुरीलाई आधारमा पार्श्व चित्रको तथ्याकंमा २०.४१७ प्रतिशत (२८५२ घत्ररधुरी) घरधुरीहरुका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये ४६९ घरधुरीका व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने २,३८३ घरधुरीका युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन् । यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई दुई खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण र चौथो खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाको २,७१८ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत कुल संख्या मध्ये ४.८९ प्रतिशत महिला छन् । नगरपालिका भित्र विभिन्न जातजातीहरुको बसोबास रहेको उक्त समुदायमा मुसलिम समुदाय पनि रहेकोले अधिकांश युवाहरु मुसलिम समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये २६ प्रतिशतको हाराहरीमा मुसलिम युवाहरु, त्यसैगरी ब्राहमिन क्षेत्रीबाट १७ प्रतिशत, जनजाति, १२.९ प्रतिशत मधेशी समुदायबाट ७.८ प्रतिशत, दलितबाट ५.६३ प्रतिशत र करिव ३० प्रतिशत अन्य रहेका छन् । उमेर समुहको तुलनामा करिब ८६.७१ प्रतिशत व्यक्तिहरु २१ देखि ४० बर्ष उमेर समूहका छन् । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वियन प्रक्रियामा समेत युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेका करिव ८७.६७ प्रतिशत व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ। सबै भन्दा बढि कतार (२८ प्रतिशत) रहेका छन् । त्यस पछि क्रमस साउदी अरेबियामा (१९ प्रतिशत), मलेशिया (१८.५ प्रतिशत), लगायतका देशहरुलाई यस नगरपालिकाका युवाहरुले गन्तव्यमुलुकको रुपमा छनौट गरेका छन् । त्यसै गरी यु.ए.इ./दुबै १५ प्रतिशत, कुवेत ४.६ प्रतिशत, अष्ट्रेलियामा २.८ प्रतिशत, बहरइन २.१ प्रतिशत, अमेरिका २ प्रतिशत युवाहरु कार्यरत छन् । त्यसैगरी कोरिया, जापान, क्यानाडा १,१ प्रतिशतले गएको छन भन्ने करिव ८ प्रतिशत युवाहरु अन्य मुलुकहरुमा गएका छन् । बाकी ०.६ प्रतिशत कामदार भारतमा रोजगारीकाका लागि गएका छन । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस नगरपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या कमी रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत कुल २७१८ जना युवा मध्ये ७१.५६ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर गएको अवस्था छ। वैदेशिक रोजगारमा जाँदा सीप तालिम सिकेर जाने युवाको संख्या पनि अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब २८ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । ६६.४ प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ भन्ने ५.३ प्रतिशत विद्यार्थीहरु छन । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्यमुलुकमा सोंचे अनरुपको लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरु सामाना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेका कुल संख्या (२७१८जना) लाई नियाल्दा करिब २६ प्रतिशतले मात्र राहदानी, सम्झौता पत्र लगायतका अत्यावश्यक कागजत्रको प्रतिलिपी घरपरिवारमा छाडेको पाईएको छ । जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य रुपमा आवश्यक हुन्छ । उक्त तथ्यले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सचेतनामुलक कार्यक्रम गर्नु पर्ने देखिन्छ । विदेशमा कार्यरत युवाहरु (२७१८ जना) मध्ये ९९. प्रतिशत युवाहरु नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । करिव १ प्रतिशत युवाहरु अन्य बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा पनि स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । बाँकी ०.६ प्रतिशत युवाहरु भारतमा रोजगारी गरिरहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

भारत बाहेक अन्य मुलुकमा रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ८७.२ प्रतिशत युवाहरु ईजाजत प्राप्त संस्था (मेनपावर कम्पनी) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तथ्यांकमा ८७.२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी मार्फत गएको संख्या देखिए पनि उक्त कम्पनी सम्म पुग्नको लागि बिचौलिया (एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ । स्थानीय युवाहरुको ईजाजत प्राप्त संस्थासम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यक्ताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यत्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (एजेन्ट)हरुको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि २० गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । नेपाल सरकारले खाडीमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका मध्ये ३.३८ प्रतिशत युवा मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । करिब ४५ प्रतिशतले एक देखि दुई लाख रुपैंया सम्म बिचौलिया (एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएर विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये ७३.८ प्रतिशत युवाहरुले वैदेशिक रोजजगारमा जाँदा ऋण लिएर बिचौलिया (एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई बुझाएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब २२ प्रतिशत युवाहरुले १९ देखि ३६ प्रतिशत र करिव ०.४ प्रतिशत युवाले ३६ प्रतिशत भन्दा माथि व्याज दरमा ऋण लिएको अवस्था छ । वैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा २२.७३ प्रतिशत युवाले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले वैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरुको पहुँच कमजोर रहेको देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस नगरपालिकामा बार्षिक रुपमा ८२ करोड ९४ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त विवरण वैदेशिक रोजगारमा रहेका २७१८ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको रेर्कडको आधारमा तयार भए पनि २७१८ जाना कामदार मध्ये ५८८ जानाले तथ्यांक संकल्न गर्ने बेला सम्म घरमा पैसा नपठाएको अवस्था रहेको हुनाले १५७७ जाना कामदारहरुले पठाएको पैसाको रेकर्ड यस प्रतिवेदनमा समावेस गरिएको हो । वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई २१३० जनाको मासिक कमाईको औषत रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषत ३२ हजार ११८ रुपैंयाको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढि कतारबाट ३२.५२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । त्यस पछि क्रमस साउदी अरवबाट १९.९, मलेशियाबाट १८.१ प्रतिशत, यु.ए.ई /दुबैइबाट १३.७ प्रतिशत, कुवेतबाट ४.१६ प्रतिशत, अमेरिकाबाट २.२१ प्रतिशत, अष्ट्रेलियाबाट १.६९ प्रतिशत र बाँकी ७.५८ प्रतिशत विभिन्न देशबाट विप्रेषण प्राप्त भएको छ । भारतबाट प्राप्त विप्रेषणले समग्र विप्रेषणको करिब ०.१२ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको २७१८ मध्ये करिब २१.६३ प्रतिशत युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । कतिपय युवाहरु भर्खरै गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा नै वचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा इनरुवा नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यक्ता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँच वृद्धि भएको पाईएको छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुर्याईरहेको देखिन्छ । तथापि नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासका लागि आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब २७.७४ प्रतिशत ऋण तिर्नमा प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी घर खर्चमा १५.८२

प्रतिशत, स्वास्थ्य उपचारमा ११ प्रतिशत, , घर बनाउनमा ९.५८ ,शिक्षाको लागि ६.९५ प्रतिशत र जग्गा खरिदमा ६.७१ प्रतिशत, जिन्सी सम्पती जोडनमा ४.८ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ। व्यवसाय शुरुवातमा ०.३५ प्रतिशत र १.१७ प्रतिशत ऋण लगानीमा रहेको देखिन्छ। बाँकी १६ प्रतिशत बचत गरेको अवस्था छ। उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहरु मध्ये करिब ४ प्रतिशत युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब नपाएको लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ। त्यसको अलवा आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन्। अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ। जसले गर्दा बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा सेवा प्राप्त नहुन सक्दछ। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि सर्वेक्षणको क्रममा पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २७१८ घरधुरी मध्ये ६.३ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ। समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको देखिन्छ । विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको हुन सक्दछन । तसर्थ यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य र समृद्ध समाज निर्माण गर्ने विकास प्रक्रियालाई सहयोग पुर्याउन सकिन्छ।

इनरुवा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका कुल ३१८७ जना मध्ये ४६९ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये १५ (३.१९ प्रतिशत) जना महिला रहेका छन्। फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये २२.३९ प्रतिशत व्यक्तिहरु ब्राम्हण-क्षेत्री समुदायका छन्। त्यसै गरी जनजाति १७.२७ प्रतिशत, दलित ७.६७ प्रतिशत, मुसलिम बाट १७.२७ प्रतिशत र मधेशी समुदायबाट ९.१६ प्रतिशत रहेका रहेको पाईएको छ। बाँकी २६.२३ प्रतिशत अन्य जातजातिका रहेका छन्। देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु खाडीमुलुक र मलेसियाबाट फर्केर आएका छन्। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल ४६९ जना मध्ये कतारबाट सबै भन्दा बढि ३१.९८ प्रतिशत यवाहरु फर्केका छन्। त्यस पछि क्रमस मलेशियाबाट (१९ प्रतिशत), साउदी अरवबाट १८.८ प्रतिशत, यू.ए.इं/दुवई (१७ प्रतिशत), कुवेत (५.९७ प्रतिशत) लगातका देशहरुबाट युवाहरु फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी ४.९ प्रतिशत विभिन्न देशबाट फर्केका छन्। फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ५९.७ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन्। ८ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनी टुटेर फर्किएको अवस्था छ। त्यसै गरी अन्य कारणले २२.८ प्रतिशत, स्वास्थ्य समस्या भएर करिव २.१३ प्रतिशत र कोरोना महामारीका कारणले फर्किनेको संख्या ६.८ प्रतिशत रहेको छ।

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ३३ प्रतिशतले कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका व्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ। कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि आफुसँग भएको सीपको प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन्। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन्। यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका मध्ये ४२.८६ प्रतिशत व्यक्तिहरु हाल बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। त्यसै गरी १० प्रतिशत मानिसहरु तत्काल पुनः वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ । करिब ९.५९ प्रतिशत युवाहरुले स्थानीय स्तरमा रोजगारी गरिरहेका छन्। बाँकी ३७.५२ प्रतिशत व्यक्तिहरु स्वरोजगार तथा व्यवसायमा संलग्न रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। यसको अलवा ४४ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ। विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ। व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि

देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत लक्षित वर्गको विभिन्न कार्यक्रमहरुमा पहुँच वृद्धि, अन्य आवश्यक प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । जसलाई विस्तृत रुपमा तालिका तथा अनुसूचीहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

खण्ड-दुई

तथ्यांक संकलनको पृष्ठभूमि तथा उद्देश्य

२. परिचय

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था अनुरुप तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानून बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अर्न्तगत गठन भएको इनरुवा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अर्न्तगत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । नगरपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक रहेको छ । यस्ता पक्षहरुलाई मध्यनजर गर्दै यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुग्नुका साथै सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित सरोकारको विषयहरुमा सु-सूचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

नेपालको संविधानले रोजगारीलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरी प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने हकको व्यवस्था छ । संविधानको धारा ५१ (झ) मा वैदेशिक रोजगारीलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गरी वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था उल्लेख छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भए सँगै रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्यांक सङ्कलन, रोजगार सूचना केन्द्रको सञ्चालन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा सीप तालिम प्रदान लगायतका महत्वपूर्ण सेवाहरु प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको छ । उक्त ऐनको परिच्छेद-३, दफा ११ को उपदफा २ (थ) मा भएको व्यवस्था अन्तरगत स्थानीय सरकारले आफ्नो स्थानीय तह भित्रको सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी एवं वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रमशक्तिको सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने छ । यो परिप्रेक्ष्यमा इनरुवा नगरपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी यस क्षेत्रको समग्र अवस्था, अवसर, चुनौति तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले "वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८०" तयार गरेको छ । यस पार्श्व चित्रले इनरुवा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण त्यसको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यहरुको समग्र परिदृष्य प्रतिबिम्बित गर्दछ ।

संकलित तथ्यांक तथा जानकारीहरुले वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रलाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनमा तथ्यगत आधार प्रदान गर्नेछ । उक्त तथ्यगत विवरणको आधारमा यस नगरपलिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नमा मद्दत पुग्नेछ ।

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा प्रत्येक वर्ष ५ लाखभन्दा बढी युवाशक्ति श्रम वजारमा प्रवेश गर्ने गरेको देखिन्छ ।[१] तर देश भित्र पर्याप्त एवम् छनौटको रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना हुन नसकेका कारण लाखौंका संख्यामा युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका छन् । वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार कोभिड महामारी अगाडि दैनिक सरदर १ हजार युवा कामको खोजीमा विदेश जाने गरेको देखिन्छ । कोभिड महामारीकै बिचमा पनि दैनिक करिब ५ सयको संख्यामा युवाहरु विदेशिएका छन् र यस आर्थीक बर्षको श्रावन, भाद्र र अशोजको प्रतिवेदनलाई विश्लेषण गर्ने हो भन्ने दैनिक करिव पच्चिस सयको संख्यामा युवाहरु विदेशिएका छन।[२] यसरी विदेशिने अधिकांश युवाहरुको मुख्य गन्तव्य खाडीमुलुक र मलेसिया रहेको छ भने युरोप लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ । विभागको तथ्यांक अनुसार हाससम्म करिव ६५ लाख युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गइसकेका छन् । जुन औपचारिक रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर जाने व्यक्तिको तथ्यांक हो । बाँकी करिब २० लाख भन्दा बढि युवा भारत लगायत तेस्रो मुलुकमा श्रम स्वीकृति नलिई रोजगारीको लागि गएको अनुमान छ । लाखौंका संख्यामा युवाहरु विभिन्न मुलुकमा कार्यरत रहेकाले केही वर्ष देखि नेपाल उच्च विप्रेषण भित्र्याउने मुलुकको सूचीमा रहदै आएको छ । आ.व. २०७८/७९ मा १० खर्ब ७ अर्ब ३१

१ पन्ध्रौं योजना, पृष्ठ ३३३

२ वैदेशिक रोजगार विभाग/वार्षिक श्रम स्वीकृति विवरण ७७/७८ पृष्ठ ४

करोड रुपैंया विप्रेषण प्राप्त भएको छ । जसले कुल गार्हस्थ उत्पादनको अनुपातमा करिब २०.८ प्रतिशत हिस्सा ओगट्नुका साथै देशको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ ।[३] विप्रेषणले गरिबी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्नुका साथै निम्न आय स्तर भएका समुदायहरुको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि भएको छ । वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै विप्रेषण, सीप तथा ज्ञान आर्जन हो । तर वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारसँग आवश्यक सूचना र सीपको अभावमा कारण यो क्षेत्र अपेक्षा गरे अनुरुप सुरक्षित र प्रतिफल युक्त बन्न सकेको अवस्था छैन । समग्रमा करिब ५६ प्रतिशत युवा कुनै निश्चित सीप र दक्षता बिना नै वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका छन् भने करिब ९ प्रतिशत युवा मात्र अर्धदक्ष कामदारको रुपमा विदेश जाने गरेको अवस्था छ[४] ।

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीको कमीका कारण वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिले स्वदेश भित्र ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परिरहेको छ । यसको साथै गन्तव्य मुलुकको धर्म, संस्कृति, हावापानी तथा गर्नु पर्ने कामको सीपको कमीको कारण नेपाली श्रमिकहरुले कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न कठिनाइहरुको सामना गर्नु परिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप अंगभंगका घटनाहरु बढ्नुका साथै दैनिक सरदर ३ देखि ५ जना कामदारको शव नेपाल भित्रिने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारले सिर्जना गरेको सामाजिक लागत निकै उच्च छ भने अर्कोतर्फ युवा जनशक्ति बाहिरिंदा स्थानीय विकास प्रक्रियामा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न गएको छ । पुरुषहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको कारण महिला घरमुलीको वृद्धिलाई सकारात्मक रुपमा लिन सकिने भए पनि परिवार व्यवस्थापन, सामाजिक उत्तरदायित्व लगायतका जिम्मेवारीले उनीहरुको कार्यबोझ बढिरहेको छ । जसको कारण बालबालिका र महिलाहरुमा मनोसामाजिक समस्याहरु वृद्धि भईरहको अवस्था छ । त्यसैले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी प्रभावकारी सूचना प्रवाहको लागि संयन्त्रको व्यवस्थापन र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुसार सीपयुक्त जनशक्ति विकास गर्नेतर्फ जोड दिनु आवश्यक छ । अर्कोतिर वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण, दक्षता र सीपलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै परिवारिक/सामजिक पुन:एकिकरणका लागि संस्थागत रुपमा ठोस पहलहरु शुरुवात गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ इनरुवा नगरपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहदै आएको छ । जसको लागि युवा श्रमशक्तिको मूल प्रवाहिकरण मार्फत विकास कार्यलाई तिव्रत्तर रुपमा अगाडि बढाउदै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगार तथा रोजगारका अवसरहरु सिर्जना गर्ने कार्यलाई माउँनगरपालिकाले जोड दिदै आएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जनाका लागि पहलहरु भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलव्ध नभईरहेको र वैदेशिक रोजगार पहिलो रोजाईको रुपमा युवाहरुले लिईरहेको सन्दर्भमा हाल वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी सामाजिक लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आश्यक देखिन्छ ।

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्‌देश्य

इनरुवा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्था, अवसर तथा सवालहरुको उजागर तथा दस्तवेजिकरण गर्नु पार्श्व चित्र निर्माणको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । उक्त पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, विदेशिएका तथा फर्केका व्यक्तिको संख्या, विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति, कामदारले भोग्नु परेका समस्या तथा कठिनाईहरु, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकिकरणका सवालहरु एवं विदेशबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था लगायतको विषय समेटिएका छन् । जसको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन भई वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा शुसासन प्रर्वद्धनमा मद्दत पुग्नेछ । पार्श्व चित्र निर्माणका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- नगरपालिका भित्रको घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्किएका युवाहरुको लगत तयार गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारी संलग्न व्यक्तिको सूचना, सीप तालिम तथा न्यायमा पहुँच सम्बन्धी विवरण संकलन गरी सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारवाट प्राप्त भइरहेको विप्रेषणको सम्भावित दिगो व्यवस्थापन तथा आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति सम्वन्धी विवरण संकलन गर्ने ।

३ नेपाल राष्ट्र वैक/*Current Macroeconomic and Financial Situation – Nepali (2077/78)*,
४ नेपाल आप्रवासन प्रतिवेदन २०२० (पेज नं. ४०)

- वैदेशिक रोजगारको क्रममा युवाहरुले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरुको उजागर गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरुको संख्या तथा उनीहरुको हालको अवस्था विवरण संकलन गर्ने ।
- पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरणसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन गर्न सो सँग सम्बन्धित विवरण संकलन गर्ने ।

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु:

२.३.१ पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला

इनरुवा नगरपालिकाले पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी एक दिने कार्याशाला गोष्ठी सम्पन्न गरेको थियो । उक्त कार्यशालामा नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू, वडाअध्यक्ष तथा विषयगत शाखा सम्बद्ध कर्मचारीहरूको सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो । कार्यशाला गोष्ठीमा पार्श्व चित्र तयारीका प्रक्रियागत चरण, तथ्यांक संकलन विधि, गणक छनौट तथा परिचालन सम्बन्धी गहण रुपमा छलफल भएको थियो । साथै तथ्यांक संकलनको लागि आवश्यक नमूना प्रश्नावलीलाई स्थानीय आवश्यक्ता र प्राथमिकताको आधारमा सम्पादन गरी अन्तिम रुप दिने कार्य पनि सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यशाला मार्फत पार्श्व चित्रको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार *(KoBo Toolbox)*, विधि तथा कार्ययोजना तय गरी पार्श्व चित्र तयारीको कार्य आरम्भ भएको थियो ।

२.३.२ गणकको छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन

तथ्यांक संकलन कार्यको लागि नगरपालिकाद्धारा गणकको रुपमामा काम गर्नको लागि १५ दिने सुचना जारि गरिएर स्थानीय तहको जनशक्ति भर्ना प्रकृयाको नियामानुसार छोटो अवधिका लागि गणकहरुमा नियुक्त गरेको थियो । उनीहरुलाई तथ्यांक संकलनका लागि कार्य क्षेत्रमा परिचालन गर्नु पूर्व पार्श्व चित्र तयारीका लागि तथ्यांक संकलन सम्बन्धी २ दिने तालिमको आयोजना गरिएको थियो । नगरपालिकाको सूचना तथा प्रविधि अधिकृतको समग्र संयोजनमा भएको उक्त तालिममा वैदेशिक रोजगारको विषयमा अवधारणागत स्पष्टता, प्रश्नावलीहरुको गहणता, तथ्यांक संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराईएको थियो । तालिमको दौरानमा गणकहरुलाई सफ्ट्वयर *(Kobo Toolbox)* मार्फत नमूना तथ्यांक संकलन गर्न लगाई संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण पनि प्रदान गरिएको थियो । उक्त सैद्धान्ति तथा व्यवहारिक तालिम पश्चात गणकहरुलाई तथ्यांक संकलनको लागि सम्बन्धित वडामा परिचालन गरिएको थियो ।

२.३.३ तथ्यांक संकलन

इनरुवा नगरपालिकाको १०वटै वडालाई समेटेर तथ्यांक संकलनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । जसको लागि नगरपालिका मातहतका वडा कार्यालयद्धारा नियुक्त गणकहरुले वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्केका सवै व्यक्तिको घरधुरीहरुमा प्रत्यक्ष रुपमा उपस्थित भएर अन्तरवार्ता विधि मार्फत तथ्यांक संकलन गरेका छन् । नगरपालिकाद्धारा स्वीकृत प्रश्नावली अनुसार सम्बन्धित घरधुरीको आधिकारिक सदस्यसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ । तर सामाजिक लागतसँग सम्बन्धित सूचनाहरु लिन मुख्य सूचनादाताहरु *(Key informants)* सँग पनि अन्तरवार्ता गरिएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यलाई सहज बनाउनका लागि सफ्टवेर *(KoBoToolbox)* को प्रयोग गर्नुका साथै विदेशबाट फर्किएका स्थानीय व्यक्तिहरुलाई गणकको रुपमा परिचालन गरिएकोले गुणस्तरीय तथ्यांक संकलनमा सजिलो भएको पाइएको छ । गणकहरुको कार्यसम्पादनको प्रभावकारिता, संकलित तथ्यांकहरुको गुणस्तरीयता तथा आधिकारिकता वृद्धिका लागि नगरपालिकाको सूचना प्रविधि अधिकृतको संयोजकत्वमा तथ्यांक सकलन कार्यको समग्र संयोजन तथा अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको छ । साथै सम्बन्धित वडाध्यक्ष तथा वडा समितिको तर्फबाट पनि वडा स्तरमा भएको तथ्यांक संकलन कार्यको अनुगमन तथा सहजिकरण गरिएको छ । यसको अलवा कतिपय तथ्यांकहरु द्वितीय स्रोत मार्फत संकलन गरिएको छ । जसमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको जनगणना– २०७८, वैदेशिक रोजगार विभाग एवम् श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको प्रतिवेदनका सूचनाहरु समेत संकलन तथा प्रयोग गरिएको छ ।

२.३.४ तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण

संकलित तथ्यांकहरूलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा *Pivot Table* मार्फत प्रशोधन गरिएको छ । उक्त प्रशोधित तथ्यांकलाई बर्णनात्मक विधि मार्फत विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडहरुलाई मुख्य रुपमा टेबल र चित्रहरु मार्फत प्रस्तुत गर्नुका साथै विस्तृत जानकारीको लागि अनुसूचीहरु समावेश गरिएको छ ।

२.३.५ पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन

संकलित तथ्यांकको विश्लेषण पश्चात् प्राप्त सूचना तथा विवरणहरू छलफलका लागि नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारी बिच प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक सूचना तथा विवरणहरुमा प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा पार्श्व चित्रको "प्रारम्भिक मस्यौदा" तयार गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक मस्यौदामा नगरपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरुको प्राप्त सुझावको आधारमा अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

२.३.६ पार्श्व चित्रको अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

पार्श्व चित्रको प्रारम्भिक मस्यौदामा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेतका आधारमा तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदालाई नगर कार्यपालिकाको वैठकमा छलफल पश्चात् आवश्यक परिमार्जन सहित अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

२.४ तथ्यांक संकलनको सीमा

तथ्यांक संकलन कार्य इनरुवा नगरपालिकाको स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकतामा केन्द्रित भई सम्पन्न गरिएको छ । स्थानीय आवश्यक्ताको आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरी सूचना संकलन गरिएकोले समग्रमा यो तथ्यांक/पार्श्व चित्रले इनरुवा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । तथ्थांक संकलन तथा विश्लेषणको कार्य वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्ति, मुख्य सूचनादाता र विदेशमा रहेका व्यक्तिको परिवारका सदस्यहरुले प्रदानको जानकारीको आधारमा सम्पन्न गरिएको छ । विदेशमा रहेका व्यक्तिको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन तिनको परिवारका सदस्यहरुसँग निर्भर हुनु पर्ने र कतिपय सदस्यहरु (खासगरी जेष्ठ नागरिक मात्र घरमा भएको परिवारमा) लाई विदेशमा रहेको आफ्नो सदस्यको बारेमा कम जानकारी हुने गरेको पाईएको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा यस्तो अवस्थाको परिवारको संख्या न्यून पाईएको भए पनि उनीहरुले दिएको सूचनामा नै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था छ । यसको अलवा सामाजिक लागतका घटनाहरु सावधानीपूर्वक संकलन गर्ने कुरामा विशेष जोड दिईएको भए पनि यस्ता घटनाहरु भावनात्मक, संवेदनशील र व्यक्तिगत गोपनीयतासँग सम्बन्धित भएकाले सम्पूर्ण घटनाहरु प्राप्त नभएको हुन सक्छ ।

२.५ तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता

पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केका व्यक्तिका परिवाहरुको व्यक्तिगत/परिवारिक विवरण, उनीहरुको आम्दानी तथा खर्चको अवस्था, वैदेशिक रोजगारका क्रममा भोग्नु परेका ठगी तथा वेपत्ता लगायतका समस्याका घटनाहरु संग्रहित भएका छन् । जुन विवरण सम्बन्धित व्यक्ति तथा परिवारको नितान्त व्यक्तिगत सूचनाहरु हुन् । यसका साथै वैदेशिक रोजगारका कारण परिवारमा भएका बेमेल, घरेलु हिंसा, लान्छाना, आरोप लगायतका घटनाहरु पनि संकलन गरिएका छन् । जुन अत्यन्तै संवेदनशील सूचनाहरु हुन् । त्यस्ता सूचनाहरुको संवेदनशीलता, गोपनीयता र त्यसको सार्वजानिकीकरणमा सम्बन्धित पक्षको ध्यान पुग्नु अत्यावश्यक ठानिएको छ । उक्त सूचनाहरु त्यस्ता घटनाहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न, न्यूनीकरण र रोकथामका लागि योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि मात्र उपयोग हुनेछन् ।

खण्ड-तीन

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण

इनरुवा नगरपालिकाको कुल १३९६९ घरधुरी मध्ये २०.४१७ प्रतिशत (२८५२) घरधुरीहरुका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये १६.४४ प्रतिशत (४६९) घरधुरीका व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने बाँकी ८३.५६ प्रतिशत (२३८३) घरधुरीका युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन्। यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्कर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई दुई खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहको व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण र चौथो खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्कर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरु प्रस्तुत गरिएको छ। यो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरुलाई उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-१: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वडागत हिस्सा (%)

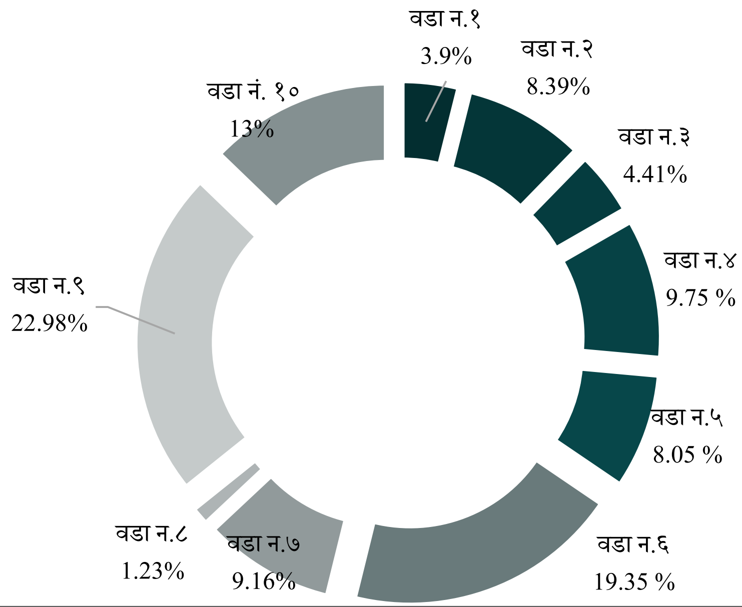

चित्र-२: वडागत जनसंख्या र वैदेशिक रोजगारमा रहेका संख्या विवरणः

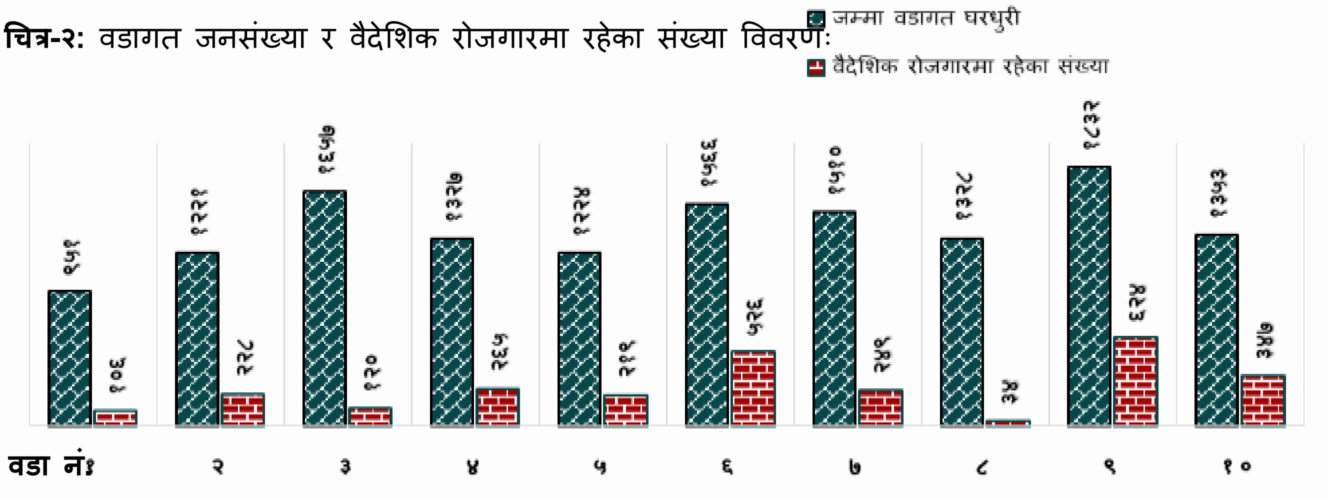

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाबाट २७१८ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई तुलना गर्दा वडा नं.९ बाट सबै भन्दा बढि ६२४ जना युवाहरु विदेश गएका छन् ।

उक्त संख्या विदेश गएका कुल संख्याको सबै भन्दा धेरै २२.९८ प्रतिशत हिस्सा हो । त्यसै गरी वडा नं.६ बाट १९.३५ प्रतिशत (५२६ जना), वडा नं. १० र ४ बाट क्रमस १२.७८/९.७५ प्रतिशत प्रतिशत (३४७/२६५ जना), वडा नं. ७ बाट ९.१७ प्रतिशत (२४९ जना), वडा नं. २ बाट ८.३९ प्रतिशत (२२८ जना), वडा नं.५ बाट ८.०५ प्रतिशत (२१९), वडा नं.३ बाट ४.४१ प्रतिशत (१२० जना), वडा नं. १ बाट ३.९ प्रतिशत (१०६ जना) र वडा नं. ८ बाट सबै भन्दा कम १.२३ प्रतिशत (३४ जना) युवाहरु विदेशमा कार्यरत छन् । वडागत रुपमा विदेशमा रहेको जनसंख्याको थप विवरण माथिको चित्र नं. १ र २ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

३.१. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण

यस नगरपालिका भित्र विभिन्न जतजातिहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश युवाहरु अन्य समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये करिब ३१ प्रतिशत अन्य जातबाट, करिव २६ प्रतिशत मुसलिमबाट, १७ प्रतिशत ब्राम्हण-क्षेत्री, करिब १३ प्रतिशत जनजाती समुदायबाट, मधेशीबाट करिव ८ प्रतिशत र दलित ५.६३ प्रतिशत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या मध्ये महिलाको संख्या ४.८९

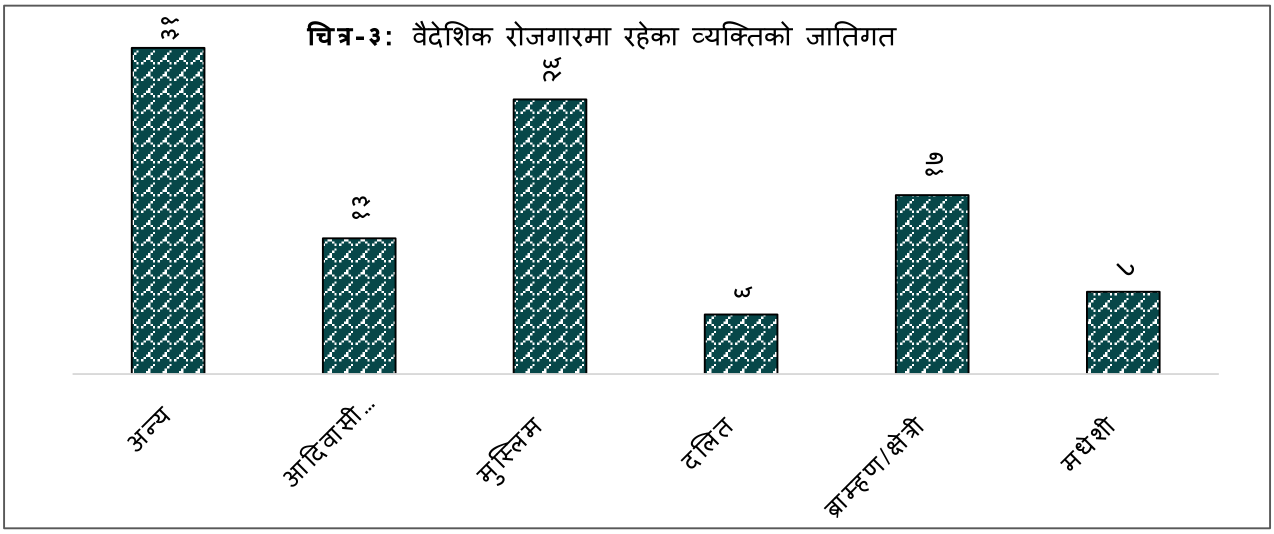

चित्र-३: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत

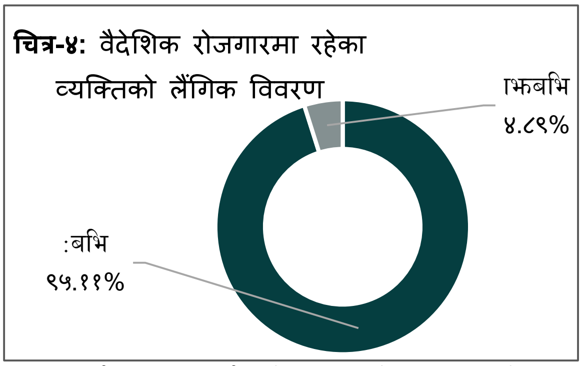

चित्र-४: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

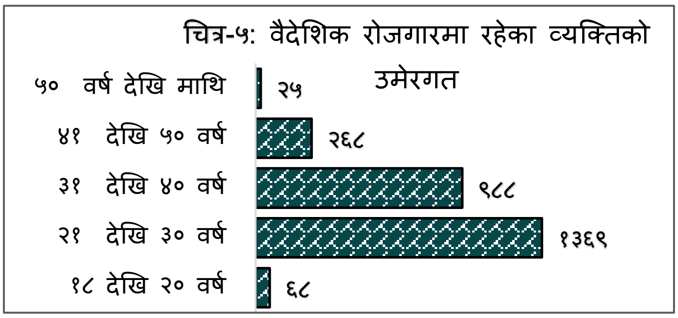

चित्र-५: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको उमेरगत

प्रतिशत रहेको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेका महिलाहरुको संख्यालाई तुलना गर्दा अधिकांश महिला जनजाति समुदायका छन् । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा २१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरु सवैभन्दा बढि ८६.७१ प्रतिशत वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । त्यसै गरी ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका ९.९ प्रतिशत, १८ देखि २० वर्ष उमेर समुहका २.५ प्रतिशत र ५० बर्ष भन्दा माथि उमेर समूहका ०.९ प्रतिशत व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको अवस्था छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा नगरपालिका भित्रका वस्तीहरु युवाको उपस्थिति न्यून बन्दै गएको अवस्था छ । जसको कारण स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था छ । परिणाम स्वरुप युवाको न्यून उपस्थिति र सहभागिताको अवस्थाले समग्र सामाजिक संरचना तथा विकास प्रक्रियालाई नै असर गर्ने देखिन्छ ।

३.२. मुख्य गन्तव्यमुलुक र पेशा सम्बन्धी विवरण:

इनरुवा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ। सबै भन्दा बढि कतारमा २८ प्रतिशत युवाहरु कार्यरत छन । त्यस पछि क्रमस साउदी अरवमा र मलेशिया (१९ प्रतिशत), (१८.५ प्रतिशत) युवाहरु कार्यरत छन । यू.ए.इं/दुवइमा कार्यरत युवाहरु १५ प्रतिशत रहेका छन् । यसरी हेर्दा मलेशिया र खाडी मुलुकका देशहरु यस नगरपालिकाका युवाहरुले गन्तव्यमुलुकको रुपमा छनौट गरेका छन् । पछिल्लो समयमा युरोपका देशहरु जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको आंकलन गर्न सकिन्छ । समग्र तथ्यांकलाई हेर्दा करिब ७ प्रतिशत युवाहरु,अमेरिका, अष्ट्रेलिया र युरोपका देशहरु गएको पाईएको छ । त्यसै गरी ३.९७ प्रतिशत युवाहरु अन्य मुलुकहरुमा गएका छन् । बाँकी ०.६ प्रतिशत युवाहरु भारत गएको पाईएको छ। गन्तव्यमुलुक सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. ६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-६: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

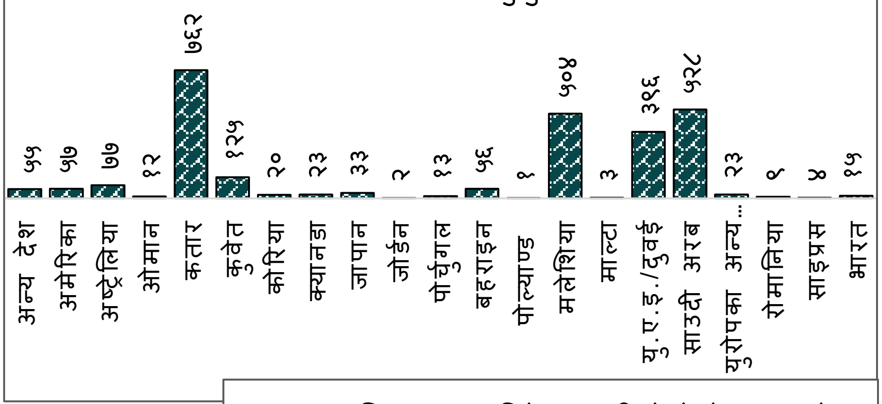

चित्र-७: हाल विदेशमा गरिरहेको पेशा/कामको विवरण

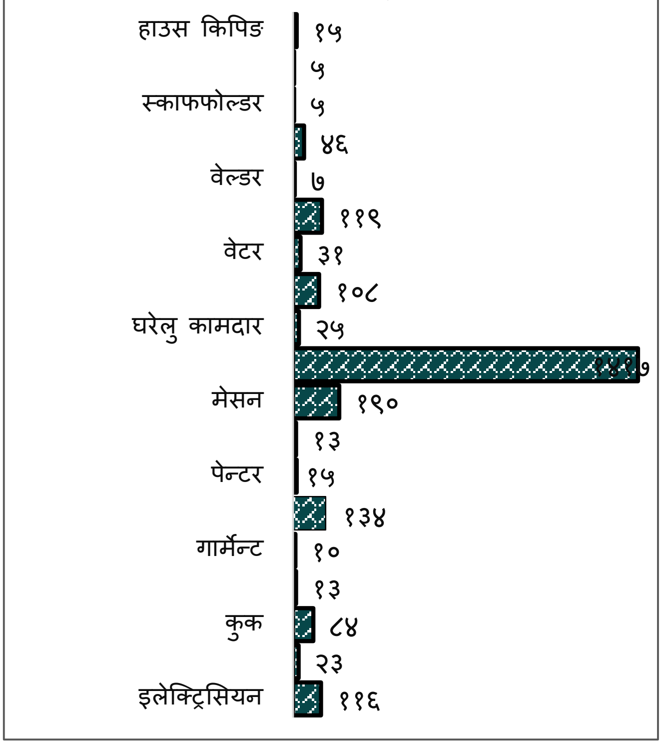

चित्र-८: सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

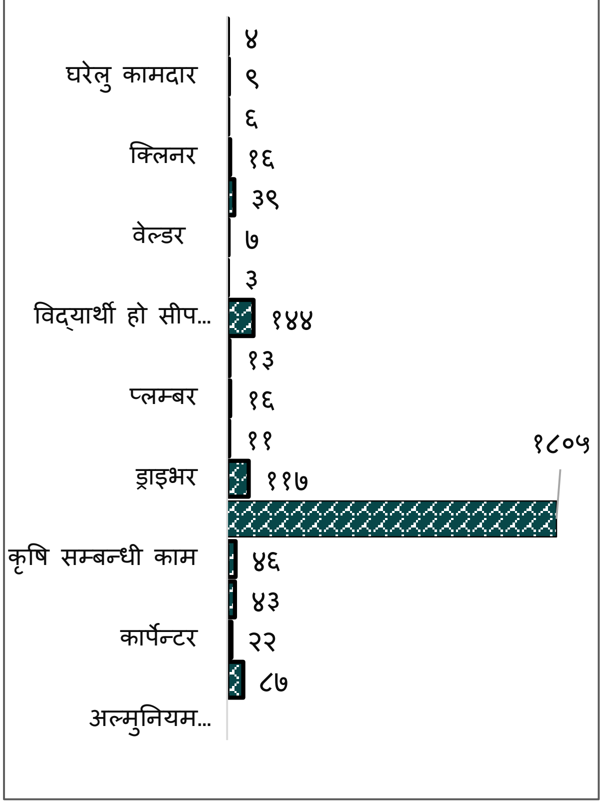

वैदेशिक रोजगारमा रहेका करिब ६६.७४ प्रतिशत युवाहरु अदक्ष (लेबर) कामदारको रुपमा गरिरहेको पाईएको छ । बाँकी युवाहरु विभिन्न पेशामा रोजगारी गरिरहेको जानकारी चित्र नं. ७ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । उक्त चित्रबाट दक्ष कामदारको रुपमा कार्यरत युवाहरुको संख्या अति न्यून रहेको देखिन्छ । फलस्वरुप वैदेशिक रोजगारबाट अपेक्षा अनुरुपको कमाई तथा प्रतिफल प्राप्त भईरहेको अवस्था छैन । साथै गन्तव्य मुलुकमा काम गर्ने सन्दर्भमा युवाहरुले विभिन्न दुर्घटना तथा कठिनाई भोग्नु परेको अवस्था पनि देखिएको छ । उक्त तथ्यले भविष्यमा वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुलाई लक्षित गरी गुणस्तरीय सीप विकासका तालिमहरु व्यवस्थापन तथा संचालनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । तालिम लिएर गएका व्यक्तिहरुको सीपको उपयोग

सम्बन्धी विवरण र विदेशमा पुगे पछि प्राप्त सीपको बारेमा तुलनात्मक जानकारी लिन चित्र नं. ७ र ८ लाई तुलना गरेर हेर्न सकिन्छ ।

३.३. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्वनको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ । उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र पूर्व प्रश्थान लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ । तर यस नगरपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत कुल २७१८ जना युवा मध्ये ७१.५६ प्रतिशतले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर गएको पाईएको छ । त्यसै गरी सीप तालिम सिकेर जानेको संख्या पनि अत्यन्तै न्यून रहेको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब २८ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । ६७ प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ भन्ने ५.३ प्रतिशत विद्यार्थीहरु छन । विदेशमा कार्यरत २७१८ युवाहरु मध्ये ४२.९७ प्रतिशतले विदेश पुगेपछि केहि न केहि सीप हाँसिल गरेर सोही अनुसार काम गरिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यो संख्यालाई घटाएर हेर्दा विदेशमा रहेका व्यक्तिहरुको ठुलो संख्या लेबरको रुपमा काम गरिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्यमुलुकमा सोंचे अनरुपको आर्थिक लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरु सामाना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ । यसको साथै पर्याप्त सूचना तथा जानकारीको अभावमा युवाहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परेको घटनाहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएको छ । प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पूर्व प्रस्थान र आवश्यक सूचना प्रवाह र सीप विकास सम्बन्धीका आवश्यक तालिमहरुको व्यवस्थापन तथा संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

चित्र-१०: घरपरिवारमा अत्यावश्यक कागजपत्र छाडेर जानेको संख्या

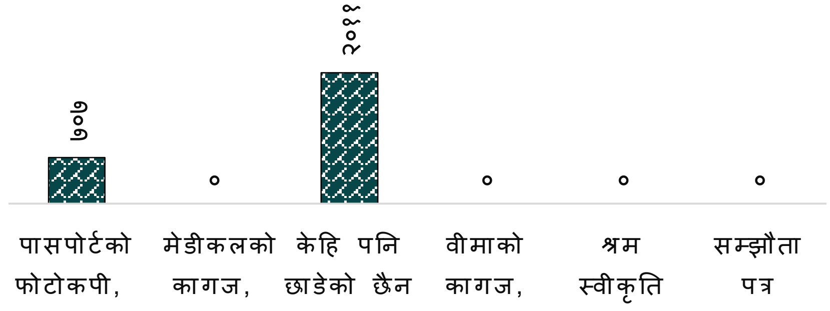

चित्र-९: सूचना लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

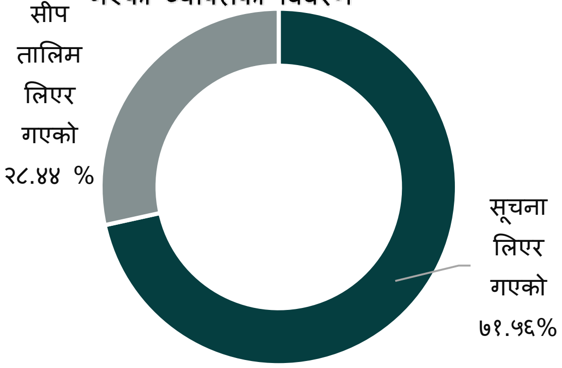

चित्र-१०: वैदिशिक रोजगारमा जानको लागि विमानस्थलको प्रयोग

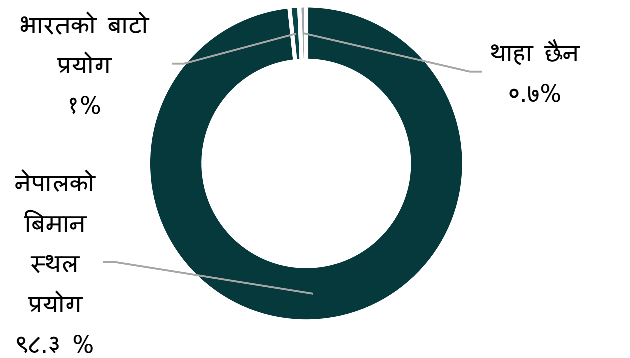

वैदेशिक रोजगारको क्रममा ठगी लगायतको समस्याहरुमा पर्दा न्याय प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक प्रक्रिया लगायतको विषयमा पनि जानकारी न्यून रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारका क्रममा समस्यामा परेका व्यक्तिहरुको न्याय प्राप्तिमा पर्याप्त पहुँच पुगिरहेको अवस्था छैन । उक्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न वैदेशिक रोजगारको क्रममा समस्या भएमा न्याय तथा सहयोग प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कागजपत्रको सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना वृद्धिका अभियानहरु संचाल गर्नु पर्ने देखिएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल

संख्या (२७१८ जना) लाई विश्लेषण गर्दा करिब २६ प्रतिशतले मात्र अत्यावश्यक कागजत्र (राहदानी, सम्झौता पत्र, पैशा तिरेका भर्पाई, मेडिकल, वीमा वा श्रम स्वीकृति लिदाको User ID & password आदी) को प्रतिलिपी घरपरिवारमा छाडेका छन् । जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य आवश्यक हुन्छ ।

विदेशमा कार्यरत युवाहरु मध्ये ९८ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । करिव ०.७ प्रतिशत युवाहरु कुन माध्यमबाट गएको हो भन्ने समेत जानकारी नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी अन्य बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । बाँकी १ प्रतिशत युवाहरु भारतमा रोजगारी गरिरहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारत बाहेक अन्य मुलुकमा रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ८७.२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तथ्यांकमा ८७.२ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी मार्फत गएको संख्या देखिए पनि उक्त कम्पनी सम्म पुग्नको लागि बिचौलिया (एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ । स्थानीय युवाहरुको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (एजेन्ट)हरु को विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि २० गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । १.१ प्रतिशत युवाहरु G to G(Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरुमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी थप विवरण चित्र नं. ११ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । कोरिया लगायतको देशमा कार्यरत युवाहरुले तुलनात्मक रुपमा धेरै राम्रो लाभ लिन सकेको र प्रक्रियागत कठिनाईहरु पनि सामना गर्नु नपरेको सकारात्मक जानकारीहरु प्राप्त भएको छ ।

चित्र-११: वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी विवरण

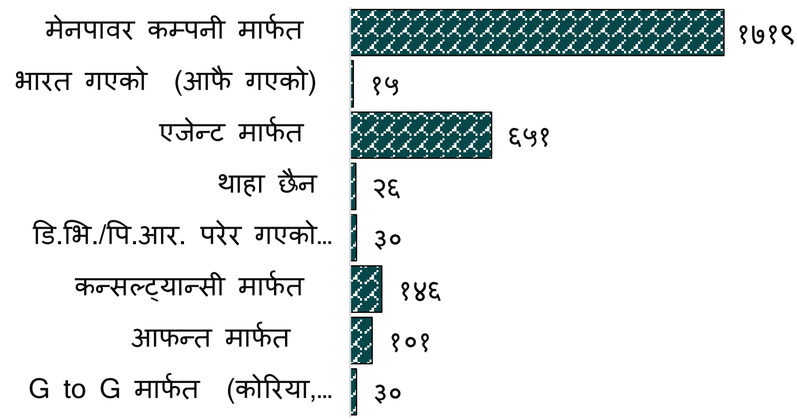

सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा इनरुवा नगरपालिकाको १८७९ जना युवाहरु उक्त देशमा कार्यरत छन् । जुन संख्या विदेशमा कार्यरत समग्र संख्या २७१८ जना मध्येको ६९.१३ प्रतिशत हिस्सा हो । उक्त संख्या मध्ये ४.९ प्रतिशत युवाहरु मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । एघार हजार देखि तीस हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या १.५५ प्रतिशत रहेको छ । एकतिस हजार देखि पचास हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या २.९१ प्रतिशत र ५१ हजार देखि ८० हजार सम्म तिरेर विदेश जानेको संख्या २.०२ प्रतिशत, ८१ हजार देखि १ लाख सम्म तिर्नेको संख्या ५.६७ प्रतिशत रेहेको छ । बाँकी ८४.०६ प्रतिशतले एक देखि दुई लाख सम्म बिचौलिया (एजेन्ट) तथा मेनपावर

चित्र-१२: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा तिरेको लागत

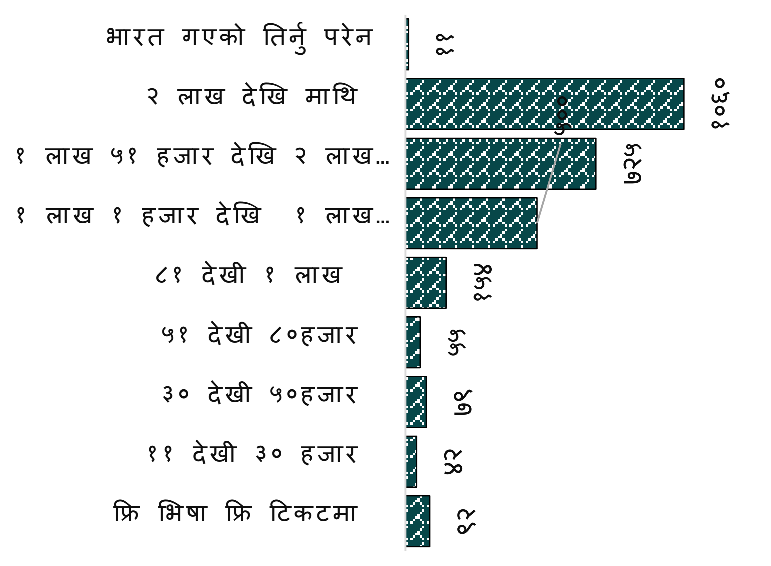

कम्पनीलाई रकम बुझाएको अवस्था छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा सरकारले फ्रि भिषा फ्रि टिकटका व्यवस्था गरे पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था न्यून रहेको पाईएको छ । सरकारले लागू गरेको व्यवस्था तथा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको विषयमा स्थानीय युवाहरुमा जानकारीको कमी हुनु, गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धीको सीप नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको समग्र प्रक्रियामा बिचौलिया (एजेन्ट) प्रतिको निर्भरता बढ्नाले यस्तो अवस्था सिर्जना भईरहेको आंकलन गर्न सकिन्छ । उक्त समस्यालाई न्युनीकरण गर्नको लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुको सूचना तथा सीपमा पहुँच वृद्धि गर्दै बिचौलिया (एजेन्ट) तथा मेनपावरको अनाधिकृत चलखेललाई नियमन गर्नु जरुरी छ । अत: यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध रुपमा विभिन्न सचेतना, परामर्श तथा सीप तालिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुका साथै सम्बन्धित निकायहरुको प्रभावकारी नियमन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र-१३: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लिएको ऋणको व्याजदर

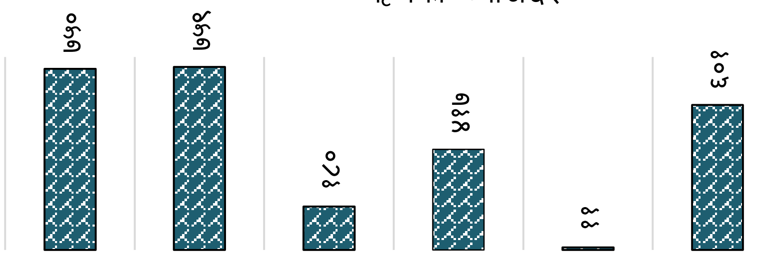

माथिको तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरुले बिचौलिया (एजेन्ट)/मेनपावर कम्पनीहरुलाई सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा धेरै गुणा बढि रकम तिर्नु परिरहेको अवस्था देखिएको छ । जसको लागि वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत रहेका २७१८ युवा मध्ये ७७.८८ प्रतिशतले ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब ३४.५७ प्रतिशत युवाहरुले १२ देखि २४ प्रतिशतमा, १५ प्रतिशत युवाले २५ देखि ३६ प्रतिशतमा र ०.४ प्रतिशत युवाले ३६ प्रतिशतमा भन्दा माथि व्याजमा ऋण लिएको अवस्था छ । वैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा २५.३८ प्रतिशत युवाले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले वैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरुको पहुँच कमजोर रहेको देखिन्छ ।

३.४. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस नगरपालिकामा वार्षिक रुपमा ८२ करोड ९ लाख ४७ हजारको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त विवरण वैदेशिक रोजगारमा रहेका २७१८ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको रेर्कडको आधारमा तयार भए पनि २७१८ जाना कामदार मध्ये ५८८ जानाले तथ्यांक संकल्न गर्ने बेला सम्म घरमा पैसा नपठाएको अवस्था रहेको हुनाले २१३० जाना कामदारहरुले पठाएको पैसाको रेकर्ड यस प्रतिवेदनमा समावेस गरिएको हो । वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई २१३० जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषत ३२,११८ को हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । करिब ७६.६ प्रतिशत परिवारले उक्त विप्रेषण मनी ट्रान्स्फर कम्पनी (IME) बाट प्राप्त गर्ने गरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको २७१८ मध्ये करिब २२ प्रतिशत युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । कतिपय युवाहरु भर्खरै गन्तव्य

चित्र-१४: वडागत विप्रेषण प्राप्तिको विवरण

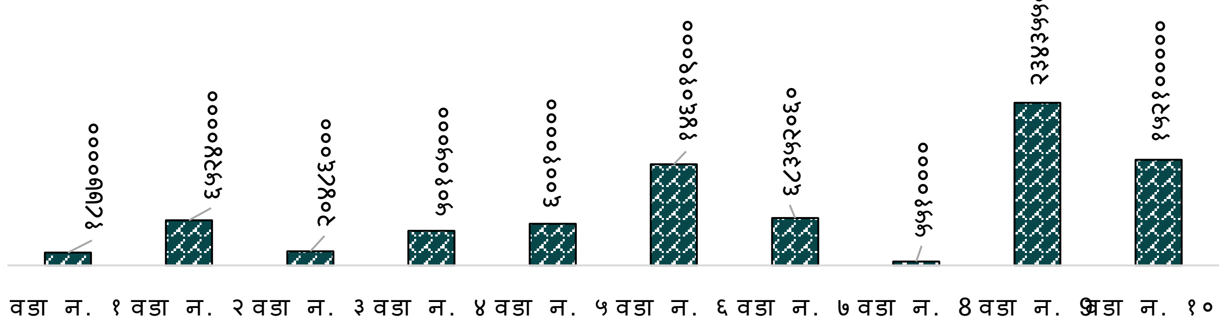

मुलुक पुगको, केहि युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा नै वचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ ।

माथि उल्लेखित एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल ८२,०९,४७,०६० विप्रेषण मध्ये ९० प्रतिशत खाडि मुलुक तथा मलेसियामा काम गरिरहेका व्यक्तिहरुले पठाएको पाईन्छ । यस मध्ये सबै भन्दा बढि कतारबाट ३२.५२ प्रतिशत प्राप्त

चित्र-१५: विप्रेषण प्राप्तिको देशगत विवरण (%)

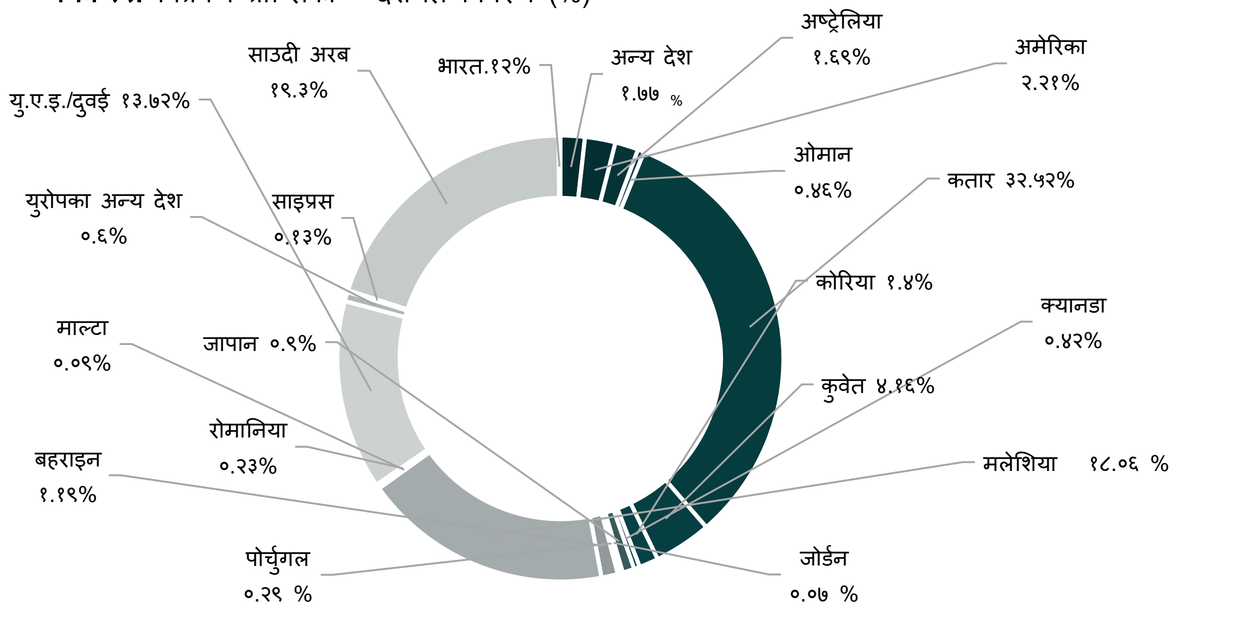

भएको छ । त्यस पछि क्रमस साउदी अरबबाट १९.९ प्रतिशत, मलेशियाबाट १८.१ प्रतिशत, यु.ए.ई /दुबैईबाट १३.०७ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी भारतबाट प्राप्त विप्रेषणले करिब ०.१२ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ । थप विवरण चित्र नं. १५ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-१६: प्राप्त विप्रेषणको उपयोगको अवस्था

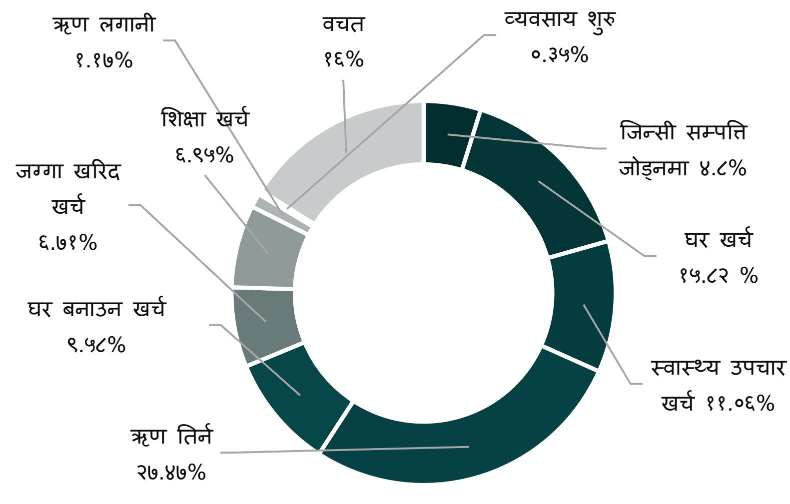

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा इनरुवा नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यक्ता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच वृद्धि भएको अवस्था छ । समग्रमा हेर्दा सविप्रेषणले स्थानीय जानजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुर्याईरहेको छ । नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण प्राप्त भईरहेको भए पनि त्यसको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि व्यक्तिगत तथा संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब २७.४७ प्रतिशत ऋण तिर्न, १५.८२ प्रतिशत घर खर्चमा, ९.५८ प्रतिशत घर बनाउनमा खर्च प्रयोग भएको देखिएको छ । त्यसै गरी स्वास्थ्य उपचारमा ११ प्रतिशत खर्च, शिक्षामा ६.९५ प्रतिशत, जग्गा खरिद गर्न र जिन्सी संम्पती जोडनमा क्रमशः ६.७१ र ४.८ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । कुल विप्रेषणको १ट प्रतिशत रकम बराबर वचत गरेको पाईएको छ, बचतको हिस्सा राम्रै देखिन्छ । उक्त बचत विप्रेषण प्राप्त गर्ने परिवार मध्ये ४८.४५ प्रतिशत (१३१७) परिवारले गरेको बचत रकम रहेको छ । वचत गर्ने अधिकांश परिवारले बैंक तथा सहकारीमा वचत गरेका छन् । सीमित संख्याले लघुवित्त संस्था र स्थानीय समुहहरुमा पनि वचत गरेको पाईएको छ । ऋण लगानीमा १.१७ प्रतिशत र व्यवसाय शुरुवातमा ०.३५ प्रतिशत मात्र रकम उपयोग भएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाथ शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा

परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ । विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सके चक्रीय रुपमा वैदैशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्युनीकरण गर्नमा पनि मद्दत पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

३.५ वैदेशिक रोजगार क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु:

कोरोना माहामारीको समय सके पश्चयात तथ्यांक संकल्न गर्दा सो संकल्नको समयमा वैदेशिक रोजगारको क्रममा विभिन्न मुलुकमा कार्यरत युवाहरुले नेपालमा करार सम्फौता बमोजिमको काम तथा तलब नपाएको लगायतको विभिन्न समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने युवाहरुको कुल संख्या १५४ जना रहेको छ । संख्याको आधारमा सबैभन्दा बढि समस्यामा पर्ने वडा नं. ९ का ५३ जना युवाहरु छन् । त्यस पछि क्रमस वडा नं.४ को २६ जना, वडा नं. २ को २५ जना, वडा नं.६ को २४ जना, वडा नं.७ को ८ जना, वडा नं.१ र ६ को क्रमस: ६/६ जना, ५ को ४ जना, र वडा नं.८ को २ जना युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धेरै युवाहरुले सम्फौतामाभनेनुसारको काम र तलव नपाएको २८ बटा घटनाहरु भेटिएका छन । त्यसै गरी कोरोना माहामारीको समस्याहरु पनि उतिकै देखिन्छ । त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने युवाहरुको कुल संख्या १७६ जना रहेको छ

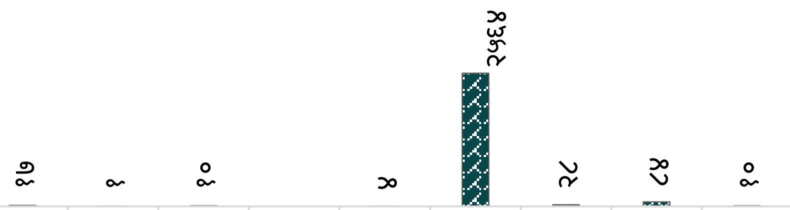

चित्र-१७ क: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिले भोगेका समस्या

	अन्य	कम्पनीले बस्न दिएको तर...	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	मेडिकल फेल भएको	लामो समय देखि तलव...	समस्या भएको छैन	सम्झौता मा भने अनुसार को...	सम्झौता मा भने अनुसार को...	सम्झौता मा भने अनुसार को...
जना	१७	१	१०		४	२५६४	२८	८४	१०

समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धेरै युवाहरुले कोरोनाको समयमा, सम्फौता भंग गरी काम र तलव नदिएको घटनाहरु जम्मा ६७ जना, भन्ने क्वारेन्टीनमा रहेको काम र तलव नपाएको घटनाहरु ७ वटा रहेको छ । ५० प्रतिशत काम र तलव दिएको घटनाहरु १८ वटा भेटाएको छन् । क्वारेन्टीनमा रहेको तर नियमित तलव पाएको ९ जना रहेको छ । नियमित काम गरिरहेको तर तलव नपाएको ९ जना रहेको छ । त्यसैगरी, स्वास्थ्य समस्या भएका २९ र अन्य समस्या भएको ३७ वटा घटनाहरु भेटयो । उक्त घटनाहरुको विस्तृत विवरण चित्र नं. १७ क र ख मा उल्लेख गरिएको छ ।

गन्तव्यमुलुकमा कार्यरत युवाहरुले यस्ता समस्याहरु भोगिरहेको भए पनि सहयोग गर्ने निकाय तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारीको कमी हुँदा अधिकांश व्यक्तिहरुले कुनै पनी कानुनी प्रक्रिया अगाडी नबढाएको अवस्था देखिएको छ । त्यसैग भविष्यमा त्यस्ता घटनाहरु कम गर्न उक्त विषयमा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्न जरुरी देखिन्छ । साथै प्राप्त १७६ वटा समस्याहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न सदरमुकाम स्थित आप्रवासी स्रोत केन्द्र, जिल्ला प्रशासन कार्यायल(प्रमुख जिल्ला अधिकारी), वैदेशिक रोजगार वोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभाग तथा गन्तव्यमुलुक स्थित कुटनैतिक निकायहरुसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी देखिन्छ ।

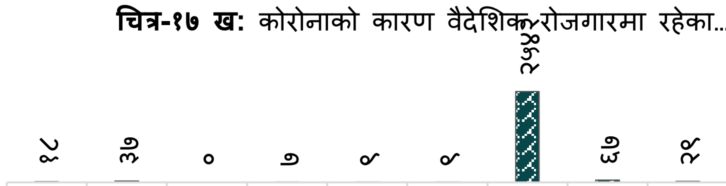

चित्र-१७ ख: कोरोनाको कारण वैदेशिक रोजगारमा रहेका...

	५०% मात्र काम र तलब...	अन्य	उपचार राम्रो नपाएको	क्वारेन्टिनमा रहेको काम र...	क्वारेन्टिनमा रहेको तर...	निरन्तर काम गरिरहेको तर...	समस्या छैन - काम र तलब...	सम्झौता भंग गरी काम र...	स्वास्थ्यमा समस्या
जना	१८	३७	०	७	९	९	२५४२	६७	२९

३.६. वैदेशिक रोजगार संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु:

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको छ । बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा सेवा र सहयोग नभएको अनुमान गर्न सकिन्छ । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २८५२ घरधुरी मध्ये ६.३ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । कतिपय समस्या देख्न सकिन्छ । कतिपय समस्याहरु विचार तथा भावनासँग जोडिएकोले महसुस तथा आंकलन मात्र गर्न सकिन्छ । परिवारका सदस्यहरुमा मानसिक चिन्ता, पारिवारिक बेमेल, घरेलु हिंसा, आत्महत्या, आरोप-लाछ्नातथा दोस्रो विवाहको घटनाहरु जस्ता समस्याहरु उल्लेख्य संख्यामा देखिएकाछन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका घरधुरी को तथ्यांकलाई हेर्दा ७६ जना पुरुष सहित ८१ जनाले दोस्रो विवाह गरको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तलको तालिका (चित्र नं.१९) मा नियाल्दा जेष्ठ नागरिक तथा बालबालिकाहरु एक्लिएको, पारिवारिक बेमेल लगायतका ५ वटा घटनाहरु प्राप्त भएका छन् । उक्त जानकारी समुदायका मुख्य सूचनादाताहरु (समुदायका शिक्षक, स्वयंसेविका लगागत स्थानीय जानिफकारहरु) मार्फत

चित्र नं.-१९: वैदेशिक रोजगारमा हुँदा परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु

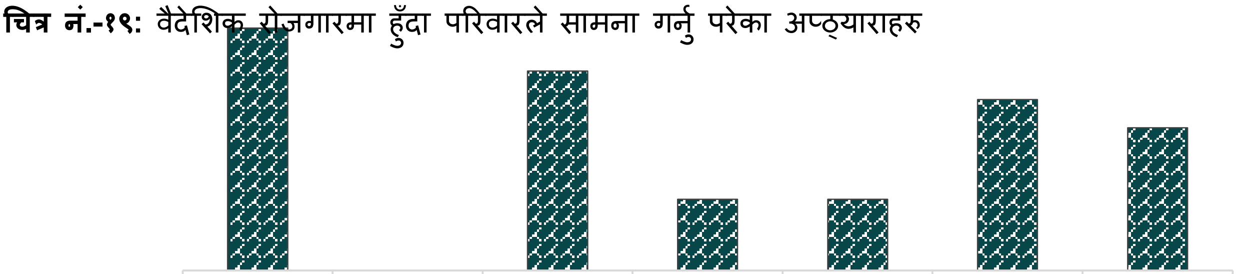

	अन्य घटना	आरोप लान्छाना सम्बन्धीका घटना	गम्भिर मानिसक चिन्ता /वेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	वालवच्चा एक्लो भएको	वृध्द वुवा आमा मात्र घरमा भएको
जना	१७	०	१४	५	५	१२	१०

प्राप्त भएको हो । यस्ता सूचनाहरु नितान्त व्यक्तिगत विषय भएकोले थाहा पाउन र संकलन गर्न चुनौतीपूर्ण भएकोले यो संख्या नै पूर्ण नहुन सक्छ । तथापी यो संख्याले प्रतिनिधि घटनाहरुको उजागर गरेको छ । साथै यी घटनाहरुको व्यक्तिगत गोपनीयता र संवेदनशीलतालाई मध्यनजगर गरी यहाँ कुल संख्या मात्र उल्लेख गरिएको छ ।

विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ । माङ्सेबुङगाउँपालिकाले यस्ता समस्या तथा सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण:

वैदेशिक रोजगारले आन्तरिक बसाईसराईको क्रमलाई बढावा दिएको तथ्य विभिन्न अध्ययनहरुले उजागर गर्दै आएको विषय हो । विप्रेषणको प्राप्ति सँगै आर्थिक स्तर बढे पछि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुविधा उपभोगको

चित्र नं.-२१: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारले घडेरी किनेको विवरण

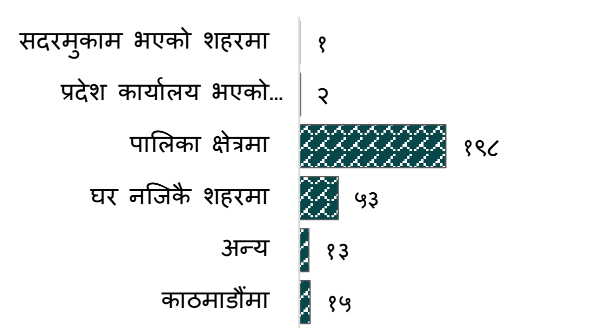

चित्र नं.-२०: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको बसाई सरेर जाने योजना

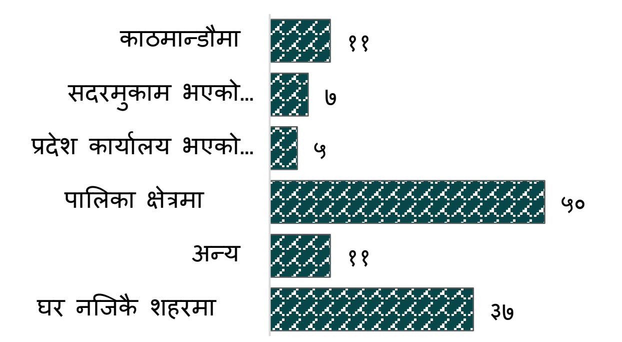

हिसावले मानिसहरु दुरगमबाट सुगम अर्थात गाउँबाट शहर बसाई सर्ने प्रक्रिया नियमित र स्वभाविक जस्तै हो । यस नगरपालिकाका १२१ परिवारहरुले नगरपालिकाको कार्यालय भएको क्षेत्र, सदरमुकाम (इनरुवा बजार), प्रदेशको राजधानी (विराटनगर, धरान, इटहरी) लगायतको क्षेत्रमा बसाई सरेर जाने योजना बनाएको जानकारी प्राप्त भएको छ । यसको अलवा उक्त क्षेत्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका २८२ जनाले घडेरीको रुपमा जग्गा किनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

३.८. विविध:

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरी मध्ये ८२७ घरधुरीका बालबालिकालाई अंग्रेजी माध्यमबाट गुणस्तरीय शिक्षा दिने योजनामा इनरुवा वजार क्षेत्र, इटहरी, धरान, विराटनगर तथा काठ्माण्डौं लगायतका शहरमा रहेको नीजि विद्यालयहरुमा पढ्न पठाएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । सो आंकडाले स्थानीय समुदायहरुको नीजि विद्यायल प्रतिको आकर्षण बढिरहेको अवस्था दर्शाउदछ । उक्त अवस्थालाई विश्लेषण गर्दै स्थानीय सरकारी विद्यालयहरुमा पनि अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठन शुरु गरी शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न सके अंग्रेजी भाषाकै लागि नगरमाउँपालिकाबाट पढ्नको लागि बाहिर जाने अवस्थालाई कम गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

चित्र नं.-२२: बालबालिकालाई नीजि विद्यालय पढ्न पठाएको संख्या

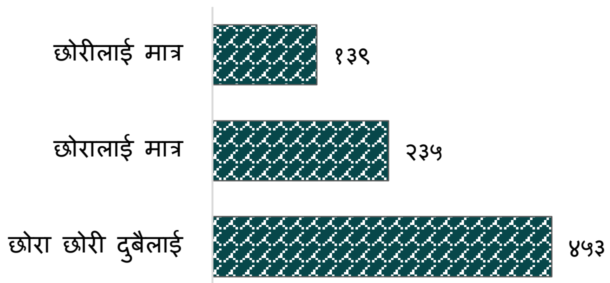

खण्ड-चार

<u>वैदेशिक रोजगारीबाट फर्कका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण</u>

४. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्ककाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण:

इनरुवा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका कुल ३१८७ जना मध्ये ४६९ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्कर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्कर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये १५ जना महिला रहेका छन् । वडा नं. ६ मा सबै भन्दा बढि १४७ जना व्यक्तिहरु विदेशबाट फर्कर आएका छन् । वडा नं. ७ मा सवै भन्दा कम १० जना व्यक्ति विदेशबाट फर्कर आएका छन् । फर्कर आएका व्यक्तिहरुको विस्तृत वडागत विवरण तालिका (चित्र नं. २.१) मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं.- २.१ : वैदेशिक रोजगार गएका र फर्कर आएका व्यक्तिको

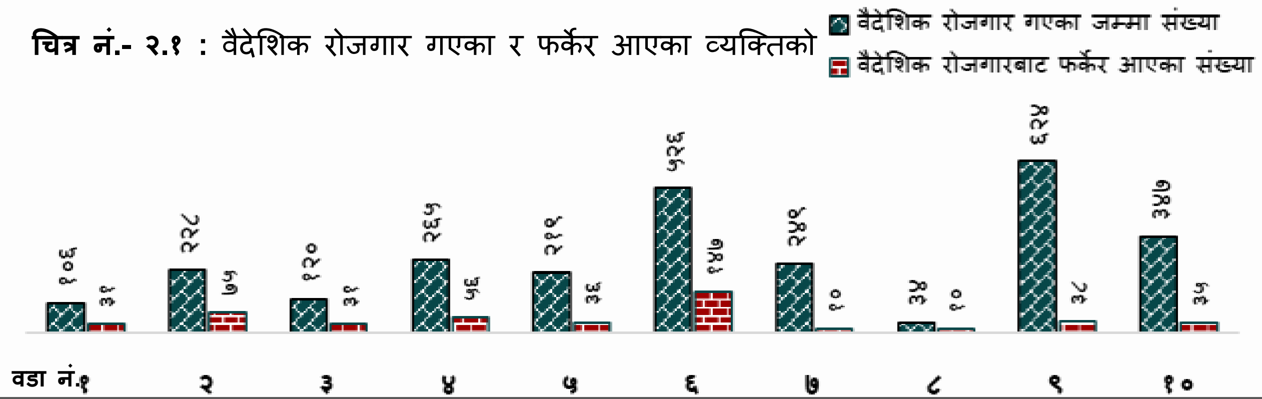

वैदेशिक रोजगारबाट फर्कर आएका मध्ये अधिकांश युवाहरु ३ बर्ष भन्दा बढि समय विदेश बसेर फर्कर आएको पाईएको छ । यसरी ३ बर्ष भन्दा बढि समय बसेर फर्किने युवाको संख्या ४१.५७ प्रतिशत रहेको छ । साथै सबै भन्दा कम समय ६ महिना मात्र बसेर फर्किनेको संख्या ८.१ प्रतिशत देखिन्छ । यस सम्बन्धी विवरण तल दिएको तालिका (चित्र नं. २.२) मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं.२.२

वार्ड न.	१ बर्षमा	२ बर्षमा	३ बर्षमा	३ वर्ष भन्दा बढी समयमा	६ महिनामा
१	2	7	10	10	2
२	13	17	8	24	13
३		5	13	13	
४	7	20	6	20	3
५	3	9	4	18	2
६	12	32	27	65	11
७		3	2	5	
८	1		1	7	1
९	5	12	4	11	6
१०	1	5	7	22	
	44	**110**	**82**	**195**	**38**

४.१ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण:

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये २२.३९ प्रतिशत व्यक्तिहरु ब्राम्हण-क्षेत्री समुदायका छन् । त्यसै गरी जनजाति १७.२७ प्रतिशत, दलित ७.६७ प्रतिशत र मुसलिमबाट १७.२७ प्रतिशत, मधेशीबाट करिव ९ प्रतिशत रहेको पाईएको छ । बाँकी २६.२३ प्रतिशत विभिन्न जातजातिका रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल संख्या मध्ये महिलाको संख्या ३.१९ प्रतिशत रहेको छ । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका व्यक्तिहरु सवैभन्दा बढि २०५ जना वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका छन् । त्यसै गरी २१ देखि ३० वर्ष उमेर समुहका १७० जना, ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका ७७ जना, ५० वर्ष भन्दा माथीको उमेर समुहका ९ जना र २० बर्ष भन्दा कम उमेर समूहका ८ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका ।

तालिका नं.२.३

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिको जातिगत

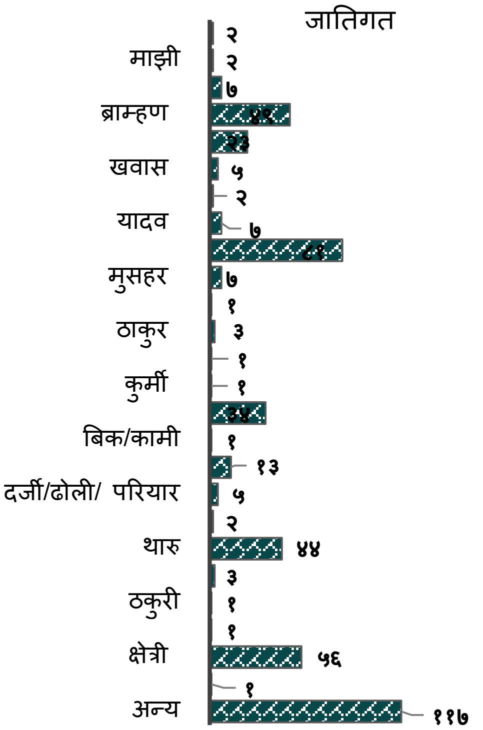

चित्र नं. २.४: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

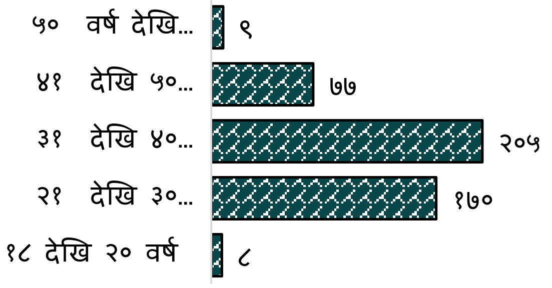

४.२ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ५९.७ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । ८.५२ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनीमा टुटेर, स्वास्थ्य समस्या भएर करिव १.४९ प्रतिशत, २.८ प्रतिशत व्यक्तिहरु कोरोनाले गर्दा कम्पनीले करार अब्धी नसकि नै पठाएकोले फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरी अन्य कारणले २२.८ प्रतिशत, कोरोना महामारीका कारणले फर्किनेको संख्या ४.१ प्रतिशत र मेडिकल फेल भएर ०.६ प्रतिशत व्यक्तिहरु फर्किएको अवस्था छ।

वार्ड न.	अन्य	कम्पनी टुटेर	कोरोना बाहेक अन्य स्वास्थ्य समस्या भएर	कोरोनाले गर्दा कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	कोरोनाले गर्दा राजिनामा दिएर सुरक्षित हुन र परिवारसँग रहन	मेडिकल फेल भएर	सम्झौता सकिएर
१	१	१	१	१			२७
२	३०	४		१		१	३९
३	१						३०
४	६	६		५			३९
५	१५	३	२		२		१४
६	४१	२३	२	३	१७	२	५९
७							१०
८				२			८
९	९	२	२				२५
१०	३	१		१			२९
	१७०	४०	७	१३	१९	३	२८०

४.३ मुख्य गन्तव्यमुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:

यस नगरपालिकामा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु मलेसिया र खाडीमुलुकबाट फर्केर आएका छन् । जम्मा ४६९ जना मध्ये कतार बाट सबै भन्दा बढि ३१.९८ प्रतिशत युवाहरु फर्केका छन् । त्यस पछि क्रमस मलेशिया (१९प्रतिशत), साउदी अरव (१८.८ प्रतिशत), यु.ए.ई/दुबई (१७.३ प्रतिशत) लगातका देशहरुबाट युवाहरु फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी विवरण चित्र नं. २.६ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-२.६: वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

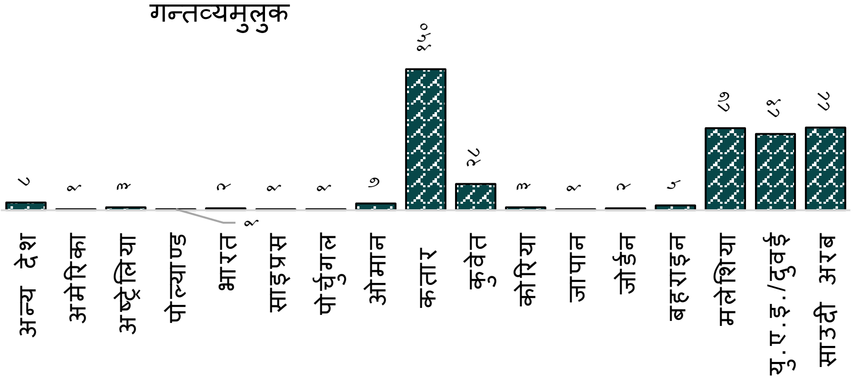

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ३३.०४ प्रतिशत अर्थात १५५ जनाले (प्रमाण पत्र सहित) कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ । उनीहरु मध्ये २८ जनाले ड्राइभिङ, ५ जानाले कुक, १८ जनाले

इलेक्ट्रीसियन, १५ जनाले कृषि, ११ जनाले सेक्युरीटी गार्ड, ८ जनाले मेसन, प्लम्वर र सेल्समेन क्रमसः ६/६ जना, कार्पेन्टर/क्लिनर/गार्मेन्ट/घरेलु काम/वेटर/स्काफोल्डिङमा क्रमसः ३/३ जना, वेल्डर २ जना, २४ जना अन्य सीप तथा दक्षता लिएर आएको पाईएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. २.७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं. २.७ विदेशमा रहँदा सिकेको सीप

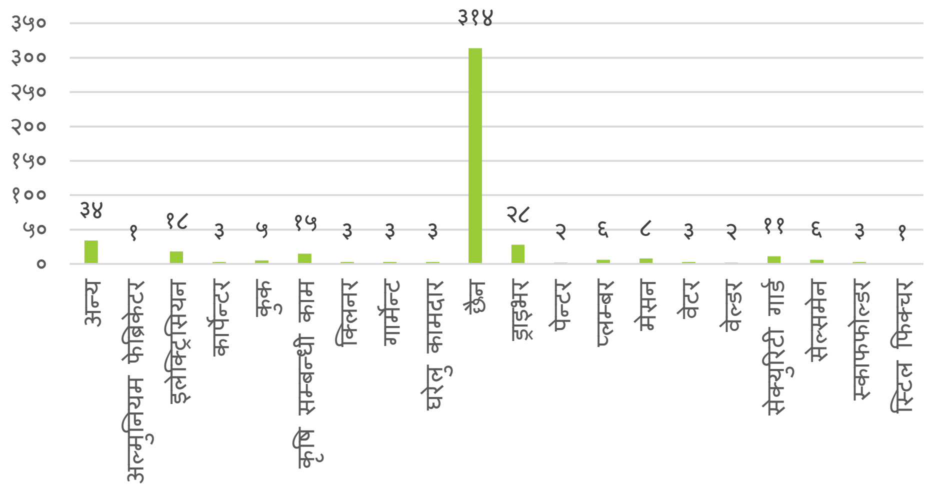

यसरी वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका व्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा पतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्कर आएका मध्ये २७ जानाले आफुले सिकेको सीपको परिक्षण गराई सकेका छन भन्ने ८ जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण र प्रमाणीकरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

४.४ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्कर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ४६९ जना मध्ये ४.४७ प्रतिशत व्यक्तिहरु बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । रोजगारको खोजिमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरेको गरिरहेको प्रतिशत ९.५९ प्रतिशत स्वरोजगारमा संलग्न संख्या करिब २१.११ प्रतिशत, १.२९ प्रतिशत कृषि पेशामा गरिरहेको, १.०७ प्रतिशत पशुपालन गरेको, होटेल व्यावसाय गरिरहेका १.४९ प्रतिशत र अन्य व्यावसायमा संलग्न ५.३३ प्रतिशत मात्र रहेको पाईएको छ । त्यसै गरी १०.२ प्रतिशत मानिसहरु तत्काल पुन: वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ।

चित्र नं. २.८ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरुको अवस्था

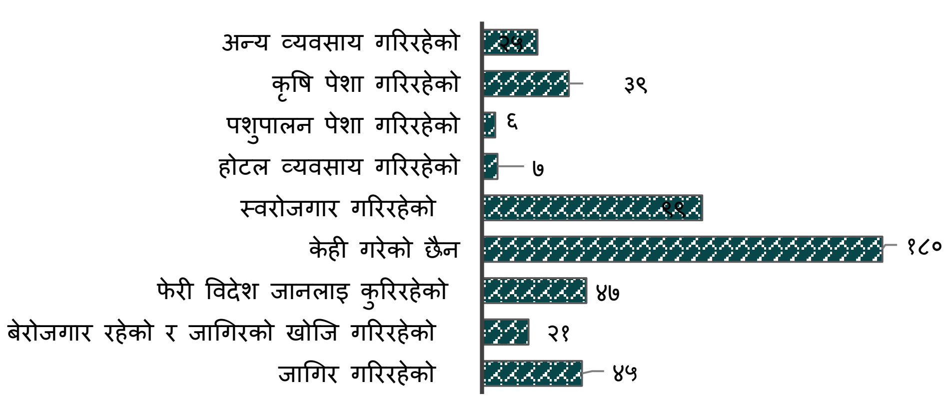

स्वरोजगार गरिरहेका व्यक्तिहरु स्थानीय स्तरमा तरकारी खेती, फलफूल खेती, बाखापालन, व्यापार तथा कुखुरा पालन लगागतका क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईएको छ । जसको विस्तृत तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र नं. २.९ स्वरोजगार तथा व्यवसाय गरिरहेका ब्यक्तिको संख्या

वार्ड न.	अन्य	कुखुरा पालन	केहि पनि छैन	गाईपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय
१	0		31				
२	2		65			4	4
३			30				1
४	1		51			3	1
५	1		31	1		2	1
६	10		128	1		8	
७			10				
८		1	9				
९	1		35	1	1		
१०	0		31				
	१५	२	४२४	३	१	१७	७

मथिको तालिका नं. २.९ को तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ४५ जना व्यक्तिहरु विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ। यसको अलवा ४४ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । जसको वडागत विवरण चित्र नं. २.१० मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं. २.१० व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या

वार्ड न.	**अन्य**	**कुखुरा पालन**	**गाईपालन**	**छैन**	**तरकारी खेती**	**यहि रोजगार गर्ने**	**वंगुरपालन**	**वाख्रा पालन**	**व्यापार**
१	0			27	1	2			1
२	4	1		63	1	2			4
३	1			29					1
४	1			53	1		1		
५	3			32					1
६	3	1	1	135		1		1	5
७				8					2
८				10					
९				34				3	1
१०				34				1	
	१२	२	१	४२५	३	५	१	५	१५

विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ। व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन

गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । यसरी अपेक्षा राख्ने मध्ये १.७ प्रतिशतले व्यवसाय सम्बन्धी थप तालिम, ०.२१ प्रतिशतले आवश्यक सामाग्री सहयोग, प्राविधिक सहयोगमा ०२१ प्रतिशत र २.९८ प्रतिशतले सहुलियत कर्जाको अपेक्षा देखाएको छ । नेपाल फर्किआएर व्यवसाय गर्न चाहनेका लागि वैदेशिक रोजागारीबाट फर्किएर आएका अन्य सफल व्यवसायीहरु संग सिकाई आदानप्रदान र थप उर्जा,उत्प्रेरणा समेत जगाउन आवश्यक सहजिकरण सक्ने अवसर देखिन्छ । यसको अलवा उनीहरुले कच्चा सामाग्रीको सहज उपलव्धता, सिंचाई सुविधा, अनुदान प्राप्ति, बजार व्यवस्थापन लगायतको चुनौतिहरुमा आवश्यक सहजिकरणको अपेक्षा राखेका छन् । जसलाई विस्तृत रुपमा अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ ।

खण्ड-पाँच

नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु

५. नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु तथा सुझावहरु

महत्वपूर्ण सवाल तथा सुझावहरु	प्रस्तावित क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी
▪ सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत २७१८ जना युवा मध्ये ७६९ जना (२८ प्रतिशत) ले मात्रै सीप सिकेर गएका छन् । परिणाम स्वरुप वैदेशिक रोजगारमा रहेका युवाहरुले अपेक्षा अनुरुपको तलव तथा सुविधाहरु प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैंन । गन्तव्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धी सीपको अभावले युवाहरुले कार्यथलोमा विभिन्न खाले अवहेलना खेप्नुका साथै जोखिमपूर्ण काम गर्नु परिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यी सवाल तथा समस्याहरुलाई सम्बोधनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी सीप तालिमको महत्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरिसकेका युवाहरुलाई लक्षित गरी सम्बन्धित निकायहरुसँगको समन्वयमा सीप तालिम सम्बन्धीका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु आवश्यक छ ।	▪ सीप तालिमको महत्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तारको लागि वडा कार्यालय तथा नाकाहरुमा जानकारीमूलक होडिङ वोर्ड राख्ने । ▪ जानकारीमुलक पर्चा पम्प्लेट विकास गरी वितरण गर्ने, ▪ वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रिया तथा गन्तव्यमूलुकको हावापानी, धर्मसंस्कृति, ट्राफिक नियम लगायतका बारेमा जानकारी नलिइ वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममले ठगी, अलपत्र तथा विभिन्न खाले समस्याहरु रहेको पाइएको छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत करिब ४ प्रतिशत युवाहरुले सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब सुविधा नपाएको लगायतका समस्याहरु भोगिरहेका छन् । ▪ वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ७१.५६ प्रतिशतले वैदेशिक रोजगारमा जाँदा आवश्यक सूचना तथा परामर्श लिएर गएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा स्थानीय स्तरमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतनाका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।	▪ सम्भावित ठगीबाट जोगिन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतना विस्तार गर्न वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै वडा कार्यालय तथा नाकाहरुमा जानकारीमूलक होर्डिङ वोर्ड राख्ने । ▪ ठगी लगायतका विभिन्न समस्यामा परेका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, कन्सुलर विभाग, दुतावास लगायतका	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।

	निकायहरुसँग समन्वय गर्ने ।	
▪ नगरपालिका भित्र वार्षिक करिब ८२ करोड ९ लाख ४७००० विप्रेषण भित्रिने गरेको छ । उक्त रकमको अधिकांश हिस्सा घरखर्च, स्वास्थ्य, शिक्षा, ऋण तिर्न लगायतको क्षेत्रमा खर्च भएको पाईएको छ । यसको अलवा करिब १६ प्रतिशत रकम बचत, १.१७ प्रतिशत रकम ऋण लगानी र ०.३५ प्रतिशत मात्र व्यवसाय संचालन तथा आयआर्जनका क्षेत्रमा परिचालन भएको पाईएको छ । यस्तो अवस्थामा विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा बजारको अवस्था विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यगत नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सकेमा चक्रिय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ ।	▪ वैदेशिक रोजगारीबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने घर परिवारका सदस्यहरुलाई वित्तीय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने, ▪ गरीबी निवारणका लागि उद्यमशीलता (मेड्पा) कार्यक्रममा आवद्ध गर्ने, नगरपालिकाको कृषि, सहकारी, महिला तथा अन्य शाखाहरुका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराई विप्रेषणलाई सदुपयोग गर्ने ज्ञान, सीप अभिबृद्धि गर्न कार्यक्रम संचालन गर्ने	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति तथा परिवारमा वेमेल, घरेलु हिंसा, आरोप लान्छाना, बृद्धबृद्धाहरु एक्लिने (सहारा विहीन) जस्ता घटना भेटिएका छन् । जसको कारणले गर्दा व्यक्ति तथा परिवारमा मनोसामाजिक समस्याहरु देखिन थालेका छन् । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्यहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । भौतिक निर्माणको क्षेत्रमा विकासका प्राथमिकताहरु केन्द्रित हुँदा यस्ता सामाजिक समस्याहरु ओझलमा पर्दै गईरहेको अवस्था छ ।	▪ उक्त समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्नको लागि नगरपालिका मार्फत पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरण तथा मनोसमाजिक परामर्श सेवा लगायतका पहलहरु योजनावद्ध रुपमा सञ्चालन हुन सके सन्तुलित विकासमा सघाउ पुगी चुस्त समाज निर्माणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।	▪ स्वास्थ्य शखा, वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षा दिने (खास गरी वोर्डिङ पढाउन) वहानामा वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये करिब ३०.४३ प्रतिशत व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरु सदरमुकाम लगायतका शहरहरुमा बसोबास गर्दै आएको पाइएको छ । जसले गर्दा परिवारमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्रै बस्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । ▪ परिवारका सदस्यहरु वैदेशिक रोजगारमा गएका कारण जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा हेरचाह तथा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २७१८ घरधुरी मध्ये करीव ६.३ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ	▪ स्थानीय विद्यालयहरुमा अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सके उक्त क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ । ▪ एक्लिएका बालबच्चा तथा जेष्ठ नागरिकहरुको लागि राहत तथा सहयोग हुने किसिमका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।	▪ शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।

नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ ।		
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ३०.०४ प्रतिशत अर्थात १५५ जनाले कुनै न कुनै सीप लिएर (प्रमाण पत्र सहित) फर्केको पाईएको छ । यसको अलवा प्रमाण पत्र नभएका तर सीप भएका व्यक्तिहरुको संख्या पनि उल्लेख्य संख्यामा पाईएको छ । उनीहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा विकास निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ ।		▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा पतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । यस्ता व्यक्तिहरु मध्ये ८ जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।		
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ४५ जना व्यक्तिहरु विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ । यसको अलवा ४४ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । उनीहरुको पहलले स्थानीय स्तरमा उत्पादन वृद्धि हुनुका साथै स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ । उनीहरुद्वारा सञ्चालित व्यवसाय तथा उद्यमहरुलाई प्रर्वद्धनका लागि नगरपालिकाद्वारा आवश्यक्तामा आधारित प्राविधिक सहयोग, अन्य सहयोग तथा अनुदान जस्तै सिचाई सुविधा विस्तार, बजार व्यवस्थापन तथा प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धीका कार्यक्रमहरुहरु सञ्चालन गर्न सके महत्वपूर्ण सहयोग हुने देखिन्छ ।		
▪ वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ इनरुवा नगरपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहेको पाईएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जनाका लागि पहलहरु भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलव्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ । जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै नगरपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवं पारिवारिक/सामाजिक पुनः एकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ ।		

५.१ तथांकको सार्वजानिकीकरण, संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना

यस पार्श्व चित्रमा उल्लेखित समग्र तथ्यांक, निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको बिचमा आवश्यक छलफल गरी उचित रुपमा सम्बोधन गर्न सके पार्श्व चित्र निर्माण कार्यको उपादेयता बढ्ने देखिन्छ। उक्त निचोड तथा सवालहरुलाई वडा तथा पालिका तहमा हुने विभिन्न छलफल, बैठक तथा अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सम्म पुऱ्याउन सकिन्छ। पार्श्व चित्रलाई नगरपालिकाले आफ्नो वेबसाईटमा राखेर पनि यसको प्रसार गर्न सक्दछ। यसको अलवा नगरपालिकाले पार्श्व चित्रको निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरु सम्म सम्प्रेषणको लागि आवश्यक कार्ययोजना तयार सक्नेछ।

यसको साथै वडा, विषयगत समिति तथा नगरँ कार्यपालिकाले आफ्नो बार्षिक, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नु पूर्व पार्श्व चित्रले औल्याएका विषय तथा सवालहरुमा आवश्यक छफफल गरी यस क्षेत्रको समुचित सम्बोधनको लागि आवश्यक कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालनमा गर्न सक्नेछ।

***

खण्ड-छ

तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु

अनुसूची-१, वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	जम्मा घरधुरी २०८० servey	जम्मा जनासंख्या	घरमुली		जम्मा वैदेसिक रोजगारमा रहेका संख्या			उमेरगत विवरण						
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	१८ बर्ष मुनीका	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	जम्मा
१	९५१	४३९५	73	40	99	7	१०६	4	1	48	41	11	1	१०६
२	१२२१	६०१७	121	98	213	15	२२८	6		119	81	21	1	२२८
३	१६५७	७३३३	81	42	108	12	१२०	1	2	81	31	5		१२०
४	१३२७	६५४९	249	30	258	7	२६५	15		137	85	20	8	२६५
५	१२२४	५३१७	139	79	190	29	२१९	3	2	86	86	38	4	२१९

६	१५६६	६९३१	507	57	477	49	५२६	5		206	216	91	8	५२६
७	१५१०	६९२१	66	171	248	1	२४९	11		127	95	16		२४९
८	१३२८	६३४८	293	24	33	1	३४	4	2	16	10	2		३४
९	१८३२	९६४६	245	250	615	9	६२४	5	4	337	227	50	1	६२४
१०	१३५३	७८०८	225	62	344	3	३४७	2	1	212	116	14	2	३४७
जम्मा	१३९६९	६७२६५	१९९९	८५३	2585	133	२७१८	56	12	1369	988	268	25	2718

वडा नं	जातिगत विवरण																																			
	अन्य	कुर्मी	कोरी	क्षेत्री	खवास	गिरी/पुरी/सन्यासी/दशनामी	गुरुङ	घर्ति/भुजेल	घिमाल	चमार	चमार (डुम)	चौहान	ठकुरी	ठाकुर	तामाङ	थारु	दनुवार	धोबी	नेपाली/दर्जी/ढोली/परियार	नेवार	पासी	बडई	बिक/कामी	ब्राह्मण	मगर	माझी	मुसहर	मुस्लिम	यादव	राई	राजवंशी	लिम्बु	शेर्पा	सार्की/चर्मकार	सुनुवार	हायु	जम्मा
१	33	1	4	7			1		1				1	1			3		3	14				28	1			4	1		1	2					१०६
२	104		8	14							1	2		2		6					1	6			4			65	10	1	3				1		२२८
३	21		3	28	1		5	1		1									7	5			1	36				5			2	2	1	1			१२०
४	120		46	19							2			1		2			4					6	1	5	9	33	10		5		1	1			२६५
५	43	1		22		2	1									33			2	11			2	85	8			2	1		2	4					२१९
६	41		8	148	2	2		8		64	1			2	3	49	11	11	6	32	1		7	59	10	2		36	11	4	3	2	1	2			५२६
७	68		3	4	58		1						1	7	1	62	2									1	4	30			6					1	२४९
८	17		2	2																	1							10			2						३४
९	222	1	82	3						10	1			1		28							4	2			6	249	11					3		1	६२४
१०	56		3		1					10														1			1	275									३४७
जम्मा	725	3	159	247	62	4	8	9	1	85	5	2	2	14	4	180	16	11	22	62	3	6	14	217	24	8	20	709	44	5	24	10	3	7	1	2	2718

गएको देश																					
अन्य देश	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	क्यानडा	जपान	जोर्डन	पोर्चुगल	पोल्याण्ड	बहराइन	मलेशिया	माल्टा	यु.ए.इ./ दुवई	युरोपका अन्य देश	रोमानिया	साइप्रस	साउदी अरब	भारत गएको हो आफै गएको	जम्मा
4	11	11		23	2					1		3	9	2	27	2			11		१०६
8	10	2	1	74	12	2	1	2		1		5	41		20	3			45	1	२२८
10	5	10		13	3	2	3	4		1		3	15		32	2			17		१२०
4	1	6		74	3	2		3				5	88		38		1	1	33	6	२६५
5	11	24	2	31	8	4	6	12		2		7	36	1	22	4			44		२१९
8	19	20	3	95	17	6	11	12		7		8	105		101	12	6	2	94		५२६
9				44	20	3						5	51		29				88		२४९
2			1	8	2						1	2	5		1				12		३४
3		4	3	215	31	1	2		2	1		13	127		83		2		129	8	६२४
2			2	185	27							5	27		43			1	55		३४७
५५	५७	७७	१२	७६२	१२५	२०	२३	३३	२	१३	१	५६	५०४	३	३९६	२३	९	४	५२८	१५	२७१८

वैवाहिक अवस्था					गएको पटक					
अन्य	**अविबाहित**	**एकल महिला/पुरुष**	**विवाहित**	**जम्मा**	**चौथो पटक**	**तेश्रो पटक**	**दोश्रो पटक**	**पहिलो पटक**	**पाचौं पटक भन्दा बढी**	**जम्मा**
	40		66	१०६	1	9	30	58	8	१०६
	67	2	159	२२८	13	29	69	100	17	२२८
	59		61	१२०	1	2	24	91	2	१२०
	77	1	187	२६५	7	35	112	106	5	२६५
	58		161	२१९	14	35	71	91	8	२१९
	119	1	406	५२६	7	59	154	299	7	५२६
	51		198	२४९	4	13	31	196	5	२४९
	7		27	३४	1	4	10	18	1	३४
	117	2	505	६२४	34	93	261	208	28	६२४
2	45		300	३४७	24	82	91	119	31	३४७
२	६४०	६	२०७०	२७१८	१०६	३६१	८५३	१२८६	११२	२७१८

वार्ड नं	सीप सिकेर गएकाहरुको बिबरण																						
	अन्य	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	केही पनि नसिकी गएकाे	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	फ्याक्टी वर्कर	मेसन	विद्यार्थी हो सीप नसिकि गएको	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	16	2		5	1	30	1		1	7	1	2	2	5	19	2		5	6			1	**106**
२	7	20	6	1		173				4		1	1	2	11			2					**228**
३	2	1				107				1					7			1				1	**120**
४	2	7		1		226			1	7				2	14		1	1	3				**265**
५	102	9	2	5		52	2			11	1	2			25			8					**219**
६	54	10		25	43	219	12	2	4	43	6	4	9	1	64	1		21	6	2			**526**
७	6	5	1	3	2	177		1	2	12		1		36			1	1			1		**249**
८	2	5	1	1		18				1			1	2			1		2				**34**
९	12	21	9	2		481	1	3	1	31	2	4		48	3		4				1	1	**624**
१०	8	7	3			322					1	2		2	1							1	**347**
जम्मा	२११	८७	२२	४३	४६		१६	६		११७	११	१६	१३	९८	१४४	३	७	३९	१७	२	२	४	904

वार्ड नं	परिवारमा कति पटक फोन सम्पर्क गर्नुहुन्छ						वार्ड नं	सूचना केन्द्र/ आप्रवासी स्रोत केन्द्रवाट सूचना तथा जानकारी लिनेको विवरण			सूचना लिएर गएको हो भने कुन मध्यम बाट सूचना केन्द्र पुग्नु भएको हो							
	१५ दिनमा एक पटक	दिनमा एक पटक	महिनामा एक पटक	लामो समय देखि सम्पर्क मा छैन	हप्तामा एक पटक	जम्मा		लिएर जाने	सूचना नलिई गएको	जम्मा	अन्य बाट सुनेर	रिटर्नी स्वयंसेवक मार्फत	रेडियो बाट सुनेर	शिक्षक तथा विधार्थी मार्फत	समुदाय अभिमुखिरण कार्यक्रममा सुनेर	सामीको कर्मचारीबाट सुनेर	सूचना नलिई गएको	जम्मा
१	5	80	1	2	18	१०६	१	९३	13	१०६	84	3	1	5			13	१०६
२	3	175	1	2	47	२२८	२	९९	129	२२८	59	23	1	14		2	129	२२८
३	1	108	1		10	१२०	३	१६	104	१२०		10	1	3	1	1	104	१२०
४		257	1	2	5	२६५	४	२४७	18	२६५	221	12	1	13			18	२६५
५	5	168	3		43	२१९	५	२०९	10	२१९	204	3		2			10	२१९
६	3	508		4	11	५२६	६	४९६	30	५२६	483	8		5			30	५२६
७	1	231		1	16	२४९	७	२१८	31	२४९	199	8	9	1	1		31	२४९
८		27		3	4	३४	८	२०	14	३४		19				1	14	३४
९	8	595	2	5	14	६२४	९	५२८	96	६२४	482	25	9	8	1	3	96	६२४
१०	3	288		1	55	३४७	१०	१९	328	३४७	9	7		1	2		328	३४७
जम्मा	२९	२४३७	९	२०	२२३	२७१८	**जम्मा**	१९४५	७७३	२७१८	१७४१	११८	२२	५२	५	७	७७३	२७१८

वार्ड नं	विदेशमा गरिरहेको काम/पेशा																				
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	लेबर	विद्यार्थी हो काम गरेको छैन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	22		5	2	6	1		7	7	1	1	5	13	10	4		7	12			3	१०६
२	71	1	16	6	6	2	4	2	11	1		6	64	14	2	1	14	5	1		1	२२८
३	8		5		13								79	3	9		2				1	१२०
४	13		10					1	6	1	1	4	212	9		1	4	3				२६५
५	100		14	1	9			2	12	1	1	3	40	7	2		21	4			2	२१९
६	84	2	14		33	7	4	5	32	7	4	3	204	58	4		48	11	3		3	५२६
७	14	1	3	6	12	2	1	6	28	1	1	86	76	1		1	4			4	2	२४९
८			6	1	1			1	1			1	23									३४
९	16	1	31	7	4	1	1	1	37	2	4	76	391	6	10	4	18	10		1	3	६२४
१०	9		12							1	1	6	315				1	1	1			३४७
जम्मा	३३७	५	११६	२३	८४	१३	१०	२५	१३४	१५	१३	१९०	१४१७	१०८	३१	७	११९	४६	५	५	१५	२७१८

घर परिवारमा विदेश जादा चाहिने डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, वीमाको कागज, मेडीकल) छाड्नेको विवरण			डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, वीमाको कागज, मेडीकल) को फोटोकपी छाडेको विवरण				**कुन तहमा काम गर्दै हुनुहुन्छ**								बैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम								
छाड्ने	नछाड्ने	जम्मा	पासपोर्टको फोटोकपी,	मेडीकलको कागज,	केहि पनि छाडेको छैन	जम्मा	**थाहा छैन**	**फोरम्यान**	**म्यानेजर**	**लेबर**	**सिपयुक्त कामदार**	**सुपरभाइजर**	**हेल्पर**	जम्मा	**G to G मार्फत (कोरिया, इजराइल.....)**	**आफन्त मार्फत**	**कन्सल्ट्यान्सी मार्फत**	**डि.भि./पि.आर. परेर गएको हो (आफै गएको)**	**थाहा छैन**	**बै.रो. प्रतिनिधि (एजेन्ट) मार्फत**	**भारत गएको हो आफै गएको**	**वैदेशिक रोजगार व्यवसायी (मेनपावर कम्पनी) मार्फत**	जम्मा
16	90	१०६	16		90	१०६	13	10	4	24	7	11	37	१०६		1	14			7		84	१०६
97	131	२२८	97		131	२२८	58	1	5	98	7	10	49	२२८	3	24	16	3	15	58	1	108	२२८
20	100	१२०	20		100	१२०	3	1		82	5	1	28	१२०	5				1			114	१२०
28	237	२६५	28		237	२६५	16	1	1	217	15	6	9	२६५	1	3	10	2		160	5	84	२६५
126	93	२१९	126		93	२१९	23	1	4	101	29	4	57	२१९	4	7	42	7	3			156	२१९
251	275	५२६	251		275	५२६	136	2	5	212	142	8	21	५२६	13	12	56	18		28	1	398	५२६
17	232	२४९	17		232	२४९	21	3	6	179	15	14	11	२४९	3	40						206	२४९
32	2	३४	32		2	३४	1			27			6	३४						1		33	३४
89	535	६२४	89		535	६२४	22	6		395	3	6	192	६२४	1	13	7		4	397	8	194	६२४
31	316	३४७	31		316	३४७	8	2	3	319		1	14	३४७		1	1		3			342	३४७
707	2011	२७१८	707	०	२०११	२७१८	३०१	२७	२८	१६५४	२२३	६१	४२४	२७१८	३०	१०१	१४६	३०	२६	६५१	१५	१७१९	२७१८

कुन वाटो भएर गएको हो ?	वार्ड नं	विदेश जादा तिरेको रकमको विवरण

अन्यमूलुक हुदै	थाहा छैन	नेपालको विमानस्थल (काठमाण्डौं)	भारत गएकाे हाे	जम्मा		१ लाख १ हजार देखि १ लाख ५० हजार सम्म	१ लाख ५१ हजार देखि २ लाख सम्म	११ देखी ३० हजार	२ लाख देखि माथि	३० देखी ५०हजार	५१ देखी ८०हजार	८१ देखी १ लाख	फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा	भारत गएकाे हाे तिर्नु परेन	जम्मा
		106		१०६	१	9	8	1	76	3	2		7		१०६
		227	1	२२८	२	35	34	3	128	3	2	7	15	1	२२८
		120		१२०	३	16	49		51			1	3		१२०
		259	6	२६५	४	21	111	15	88	6	5	6	13		२६५
1		218		२१९	५	53	45	2	98	1	8	5	7		२१९
		526		५२६	६	121	127	2	218	3	12	35	8		५२६
1	1	247		२४९	७	62	64	2	111	2	3	2	3		२४९
		34		३४	८	18	6	2	1		1		6		३४
2	1	613	8	६२४	९	52	186	13	255	58	12	13	25	10	६२४
		347		३४७	१०	113	95	2	34	3	10	85	5		३४७
४	२	२६९७	१५	२७१८	जम्मा	५००	७२५	४२	१०६०	७९	५५	१५४	९२	११	२७१८

वार्ड नं	विदेश जादा लागेको मुख्य लागतको श्रोत						वार्ड नं	विदेश जादा ऋण लिएको विवरण							विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर						
	आफ्नै श्रोत	ऋण सापटी लिएर	थाहा छैन	भारत गएकाे बस, रेल भाडा मात्र लाग्याे	सम्पत्ति वेचेर	जम्मा		आफन्त तथा साथीभाइ	ऋण लिएकाे हैन	वचत समूह	वैंक	सहकारी	साहुमहाजन	जम्मा	१२ प्रतिशत भन्दा कम	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	ऋण नलिएकाेले व्याज तिर्नु परेन	सो भन्दा माथि	जम्मा
१	30	72		1	3	106	१	25	20	23	23	15		१०६	17	65		1	23		१०६
२	36	167	10	3	12	228	२	159	45	1	8	2	13	२२८	34	11	11	122	50		२२८
३	21	94	1	2	2	120	३	61	16	1	22		20	१२०	22	69	7		21	1	१२०
४	69	190	1	2	3	265	४	30	51	11	153		20	२६५	196	6	3	1	59		२६५
५	49	162	3		5	219	५	82	50	1	39	36	11	२१९	50	76	10	29	51	3	२१९
६	41	464	10	3	8	526	६	180	40	3	78	116	109	५२६	97	358	6		65		५२६
७	81	154		5	9	249	७	141	67	12	19	7	3	२४९	107	24	20	6	88	4	२४९
८	9	19		2	4	34	८	30	1	1	1		1	३४	23	4		1	6		३४
९	166	438	1	12	7	624	९	50	159	17	25	66	307	६२४	60	83	64	247	167	3	६२४
१०	89	247	5		6	347	१०	179	64	2	7	1	94	३४७	144	63	59	10	71		३४७
जम्मा	५९१	२००७	३१	३०	५९	२७१८	**जम्मा**	९३७	५१३	७२	३७५	२४३	५७८	२७१८	७५०	७५९	१८०	४१७	६०१	११	२७१८

वैदेशिक रोजगारको क्रममा भएका समस्या को विवरण										वार्ड नं	कोरोनाको कारण समस्या भएको छ अथवा भएको थियो? छ वा थियो भने कस्तो समस्या ?										वैदेशिक रोजगारमा रहँदा परिवारमा भएकासमस्याहरुको विवरण									
अन्य	कम्पनीले बस्न दिएको तर खाना नदिएको	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	लामो समय देखि तलव नपाएको	समस्या भएको छैन	सम्झौतामा भने अनुसारको काम र दाम दुवै नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको तलव नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	जम्मा		५०% मात्र काम र तलब दिएको	अन्य	क्वारेन्टिनमा रहेको काम र तलब नपाइरहेको	क्वारेन्टिनमा रहेको तर नियमित तलब पाइरहेको	निरन्तर काम गरिरहेको तर तलब नदिएको	समस्या छैन - काम र तलब उस्तै छ	सम्झौता भंग गरी काम र तलब नदिएको	स्वास्थ्यमा समस्या	स्वास्थ्यमा समस्या	जम्मा	अन्य कुनै घटना	कुनै पनि त्यस्तो समस्या परेको छैन	गम्भिर मानिसक चिन्ता /वेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	वालवच्चा एक्लो भएको	वृध्द वुवा-आमा मात्र घरमा भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	जम्मा
		1		100	3	1	1		१०६	१						104	2			१०६		101	2				3			१०६
5		2	2	203	4	8	4		२२८	२	2	1	1			214	2	8		२२८	1	214	2	3	1	2	5			२२८
				120					१२०	३						118	2			१२०		119	1							१२०
		2		239	4	19	1		२६५	४	2	1	6	1		250	5			२६५		264	1							२६५
		1		215		2	1		२१९	५		2				216	1			२१९	1	218								२१९
2				502	12	9	1		५२६	६	14	22		6	4	476	3	1		५२६	11	512	1		1		1			५२६
2	1		1	241		4			२४९	७		1		1	1	236	3	7		२४९	1	246	1		1					२४९
				32		2			३४	८						30	4			३४		32	2							३४
5		4		571	5	38	1		६२४	९		6		1	3	556	45	13		६२४	3	602	4	1	2	10	1	1		६२४
3			1	341		1	1		३४७	१०		4			1	342				३४७		345		1				1		३४७
१७	१	१०	४	२५६४	२८	८४	१०	०	२७१८	**जम्मा**	१८	३७	७	९	९		६७	२९	०	२७१८	१७	२६५३	१४	५	५	१२	१०	२	०	२७१८

वार्ड नं	पैसा पठाउने मध्यम								कोरोनाको कारणले खाइपाई आएको तलब सुविधामा केहि परिबर्तन आएको छ ?				
	आईएमी सेन्टरबाट	पैशा नै पठाएको छैन	फाइनान्स कम्पनीबाट	बैंकबाट	सहकारीबाट	साथी/आफन्तबाट प्राप्त गर्ने गरेको	साथी/आफन्तबाट प्राप्त गर्ने गरेको		तलब नै पाएको छैन	त्यस्तो केहि परिवर्तन छैन, तलब नियमित पाइरहेको छ	पाएको छ तर २५% मात्र	पाएको छ तर ५०% मात्र	पाएको छ तर ७५% मात्र
१	49	31		23	1	1	1	**106**	26	76	1	1	2
२	63	67	1	87		5	5	**228**	43	178	3	1	3
३	5	24		87		2	2	**120**	13	106			1
४	10	59	2	192		1	1	**265**	27	232		3	3
५	52	42	1	118		3	3	**219**	10	208			1
६	216	97	2	208	1	1	1	**526**	78	424	2	19	3
७	16	106	1	112	12	1	1	**249**	102	122	7	12	6
८	9	22		1		1	1	**34**	10	23			1
९	359	115	11	135		2	2	**624**	98	500	3	17	6
१०	224	35		84		2	2	**347**	30	297	15	2	3
जम्मा	१००३	५९८	१८	१०४७	१४	१९	१९	**2718**	४३७	२१६६	३१	५५	२९

पोहोर सालको माघ देखि अस्ति पौष सम्ममा रेमिट्यान्स् प्राप्त भएको पटक							
एक पटक पठाएको छ	**एक पटक पनि पठाएको छैन**	**चार पटक पठाएको छ**	**तिन पटक पठाएको छ**	**दुई पटक पठाएको छ**	**पाँच पटक पठाएको छ**	**पाँच पटक भन्दा बढी पठाएको छ**	**जम्मा**
18	30	8	7	34	5	4	१०६
13	67	19	13	8	16	92	२२८
5	24	9	33	38	1	10	१२०
22	59	30	80	53	13	8	२६५
9	52	29	22	30	19	58	२१९
31	89	84	42	25	98	157	५२६
28	108	8	8	30	5	62	२४९
	25	1			1	7	३४
22	114	70	54	45	95	224	६२४
14	20	13	13	6	9	272	३४७
१६२	५८८	२७१	२७२	२६९	२६२	८९४	२७१८

एक वर्षभित्र प्राप्त रेमिट्यान्स्को विवरण										
जिन्सी सम्पत्ति जोड्नमा (सुन, बाईक, टिभी, ल्यापट, मोबाईल..आदि) कति खर्च गर्नु भयो	स्वास्थ्य तथा औषधी उपचारमा	घर खर्च	ऋण तिर्न	घर बनाउन खर्च	जग्गा खरिद खर्च	शिक्षा खर्च	ऋण लगानी	व्यवसाय शुरु	वचत	जम्मा
1005000	1774000	1239000	3915000	3065000	500000	1529000	1720000	281000	3742000	१८७७००००
2350000	4940800	7606000	21800000	10280000	6730000	2875000	1075000	726200	6857000	६५२४००००
683000	2170000	4982000	9400000	440000	0	1561000	0	0	1250000	२०४८६०००
1080000	10490000	12672000	11325000	2020000	600000	7763000	100000	80000	3975000	५०१०५०००
4400000	4295000	12132000	15920000	4650000	4000000	5980000	700000	50000	7883000	६००१००००
5022000	18252000	34238000	50418000	11036000	2210000	12529000	480000	80000	11754000	१४६०१९०००
2746500	6090000	15557860	17317000	7968000	6275000	3134200	810000	675000	7778500	६८३५२०६०
695000	475000	685000	1740000	715000	0	320000	0	0	880000	५५१००००
12044300	22933800	22847500	66134000	29601000	30585000	10604200	1705000	955000	36945200	२३४३५५०००
9455000	19401000	17935000	27588000	8895000	4260000	10815000	3030000	50000	50671000	१५२१०००००
३९४८०८००	९०८२१६००	१२९८९४३६०	२२५५५७०००	७८६७००००	५५१६००००	५७११०४००	९६२००००	२८९७२००	१३१७३५७००	८२०९४७०६०

बचत गर्नु भएको छ भने कहाँ गर्नु भएको छ?						वार्ड नं	प्राप्त रेमिट्यान्स् को देशगत विवरण																		
फाइनान्समा	बचत नै छैन	बैंकमा	सहकारी	स्थानीय समूहमा	जम्मा		अन्य देश	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	क्यानडा	जपान	जोर्डन	पोर्चुगल	पोल्याण्ड	बहराइन	मलेशिया	माल्टा	यु.ए.इ./दुवई	युरोपका अन्य देश	रोमानिया	साइप्रस
1	33	57	13	2	१०६	१	900000	1800000	1100000		4890000	750000					100000		0	1120000	500000	5160000	550000		
1	123	77	22	5	२२८	२	850000	3700000	150000	500000	24790000	3970000	2400000	0	620000		0		200000	10665000		5440000	1000000		
	89	16	12	3	१२०		1030000	1900000	2830000		2850000	1130000	300000	340000	180000		250000		50000	3211000		3535000	900000		
	189	58	17	1	२६५		200000	100000	800000		14280000	500000	250000		700000				650000	17060000		7930000		150000	0
2	135	40	35	7	२१९		2100000	5400000	4150000	700000	10570000	1260000	4200000	250000	1550000		150000		960000	9055000	200000	5875000	150000		
2	370	72	81	1	५२६		1700000	5250000	4826000	750000	32191000	4060000	1710000	2581000	4000000		1900000		1650000	26097000		27132000	2960000	1300000	160000
1	123	66	54	5	२४९		3510000				13930000	3450000	1870000						500000	13988060		7019000			
	4	8	19	3	३४	३	10000			200000	850000	650000						0	500000	760000		0			
1	298	127	184	14	६२४	४	3000000		0	750000	81498000	7150000	800000	250000		600000	0		2150000	56286000		31632000		460000	
6	37	235	68	1	३४७	५	1200000			900000	81105000	11250000							3100000	10055000		18950000			900000
१४	१४०१	७५६	५०५	४२	२७१८	**जम्मा**	१४५०००००	१८१५००००	१३८५६०००	३८०००००	२६६९५४०००	३४१७००००	११५३००००	३४२१०००	७०५००००	६०००००	२४०००००	०	९७६००००	१४८२९७०६०	७०००००	११२६७३०००	५५६००००	१९१००००	१०६००००

विदेशवाट फेर्कपछिको योजना											वार्ड नं	विदेशको कमाइले घडेरी किनेको विवरण						
अन्य	अहिले सम्म कुनै योजना छैन	उद्योग (फर्निचर लयायतको फ्याक्ट्रीहरु)	किराना तथा खाद्य पसल	कुखुरा तथा पशुपालन	तरकारी तथा फलफुल खेती	विदेशको अनुभवमा जागिर गर्छु (प्लम्बर, मेसन, स्काफफोल्डर, ड्राईभिङ आदी)	विदेशमा प्राप्त गरेको क्षमता अनुसार आफ्नै व्यावसाय गर्छु	सरकारी जागिरको लागि प्रयास गर्ने	स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने रोजगारमा काम गर्छु	जम्मा		अन्य	कहि पनि किनेको छैन ।	काठमाडौंमा	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	सदरमुकाम भएको शहरमा
1	1					3	14	4	1	२४	१		103	1		2		
7	26	1				1	20	7		६२	२	1	183	1	4	39		
2	7					1	6			१६	३		120					
1	41					1	13			५६	४		261			4		
29							11			४०	५	4	200	2		12		1
1	65						10	1		७७	६	5	407	11	24	77	2	
	1		1	1		1	94			९८	७		237		10	2		
			1				13			१४	८		33			1		
4						1	92			९७	९		569		4	51		
6					1		16			२३	१०	3	323		11	10		
५१	१४१	१	२	१	१				१	५०७	जम्मा	१३	२४३६	१५	५३	१९८	२	१

बसाइ सरेर जाने योजना भएको संख्या	बसाइ सरेर जाने सहर							एक भन्दावढी वदेश गएको परिवार संख्या	तपाई को परिवार बाट अर्को सदस्य पनि बैदेशिक रोजगारमा जानु भएको छ			यदि दोस्रो विवाह गरेको भए वैदेशिक रोजगारमा गएका श्रीमान् वा श्रीमतीले गरेको हो ?		साठी वर्ष माथिका बुवा आमा मात्र घरमा एक्लै वसेको छन् ?	**छोरा छोरी दुबैलाई**	**छोरालाई मात्र**	**छोरीलाई मात्र**
	अन्य	**काठमान्डौमा**	**काहि जाने योजना छैन**	**घर नजिकै शहरमा**	**पालिका क्षेत्रमा**	**प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा**	**सदरमुकाम भएको शहरमा**		**छन्**	**छैनन्**	जम्मा	**पुरुष**	**महिला**				
	0		103	1	2		0	१०६	4	102	१०६	4		2	27	21	11
		2	216	2	5	2	1		35	193	२२८	9		12	87	29	14
			118		2				1	119	१२०	5			16	2	
	1		260	1	3					265	२६५	13		1	81	20	6
	3		214		1		1		53	166	२१९	3	1	13	8	4	5
	2	8	509	1	5	1			72	454	५२६	9	2	57	113	114	81
			232	13	4				5	244	२४९	5		68	49	28	13
			32		2				1	33	३४	5	1	1	24	3	1
			612	3	8	1			99	525	६२४	14	1	5	31	11	8
	5	1	301	16	18	1	5		91	256	३४७	9		13	17	3	
०	११	११	२५९७	३७	५०	५	७	१०६				७६	५	१७२	४५३	२३५	१३९

अनुसूची-२, वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

बैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका			उमेरगत विवरण						के कारण ले फर्किनु भयो								वैवाहिक अवस्था				फेरी विदेश जाने सोंचमा हुनुहुन्छ ?	
पुरुष	महिला		१८ देखि २० वर्ष	१८ बर्ष मुनीका	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	अन्य	कम्पनी टुटेर	कोरोना बाहेक अन्य स्वास्थ्य समस्या भएर	कोरोनाले गर्दा कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	कोरोनाले गर्दा राजिनामा दिएर सुरक्षित हुन र परिवारसँग रहन	मेडिकल फेल भएर	सम्झौता सकिएर	कुल	अविवाहित	एकल महिला	विवाहित	कुल	अव नजाने	जाने सोंचमा छु
31		३१	0		8	20	3		1	1	1	1			27	३१	6		25	३१	12	19
74	1	७५			28	34	13		30	4		1		1	39	७५	12		63	७५	33	42
28	3	३१	1		11	17	2		1						30	३१	3	1	27	३१	9	22
56		५६	5	1	25	17	7	1	6	6		5			39	५६	14		42	५६	12	44
34	2	३६			14	15	7		15	3	2		2		14	३६	12		24	३६	15	21
138	9	१४७	1		34	66	39	7	41	23	2	3	17	2	59	१४७	14	1	132	१४७	71	76
10		१०			4	5	1								10	१०	1		9	१०	1	9
10		१०			9	1						2			8	१०	1		9	१०	9	1
38		३८			22	12	4		9	2	2				25	३८	8		30	३८	5	33
35		३५			15	18	1	1	4	1		1			29	३५	2		33	३५	9	26
		०	0		0											०				०		
४५४	१५	४६९	७	१	१७०	२०५	७७	९	१०७	४०	७	१३	१९	३	२८०	४६९	७३	२	३९४	४६९	१७६	२९३

जातिगत विवरण																												
अन्य	कुर्मी	कोरी	कोहार	क्षेत्री	खवास	गिरी/पुरी/सन्यासी/दशनामी	गुरुङ	चमार	चमार (डुम)	ठकुरी	ठाकुर	तामाङ	थारु	दनुवार	नेपाली/दर्जी/ढोली/परियार	नेवार	बडई	बिक/कामी	ब्राम्हण	मगर	माझी	मुसहर	मुस्लिम	यादव	राई	राजवंशी	बिक/कामी	जम्मा
7		2		3											4	1			8		1		4		1			३१
37	1	5		1								1	2				1		1	2			23	1				७५
7		1		6			1					1				1			10			1	1	2				३१
20		17		3					1						1				1			3	8	1		1		५६
8				2									11			4			11									३६
11		1		41		1		20		1	1	1	27	2		7		1	18	5	1	1	4	3	1			१४७
2					5								3															१०
3		6																								1		१०
18		2	1								2		1									1	13					३८
4								2														1	28					३५
																												०
११७	१	३४	१	५६	५	१	१	२२	१	१	३	३	४४	२	५	१३	१	१	४९	७	२	७	८१	७	२	२	०	४६९

वार्ड नं	गएको देश																
	अन्य देश	**अमेरिका**	**अष्ट्रेलिया**	**ओमान**	**कतार**	**कुवेत**	**कोरिया**	**जापान**	**जोर्डन**	**पोर्चुगल**	**पोल्याण्ड**	**बहराइन**	**भारत**	**मलेशिया**	**यु.ए.इ./दुवई**	**साइप्रस**	**साउदी अरब**	**जम्मा**
१	1				9	2	1							4	9	1	4	३१
२	1			1	36	2						2	1	14	9		9	७५
३	1			1	9	4					1			3	7		5	३१
४					14	2	1	1	1					17	7		13	५६
५	1	1	1	2	6	1								9	6		9	३६
६	4		2	3	42	11	1		1	1				27	27		28	१४७
७					3									2			5	१०
८												3		1	2		4	१०
९					12	3								6	9		8	३८
१०					19	3							1	4	5		3	३५
११																		०
जम्मा	**८**	**१**	**३**	**७**	**१५०**	**२८**	**३**	**१**	**२**	**१**	**१**	**५**	**२**	**८७**	**८१**	**१**	**८८**	**४६९**

वार्ड नं	आजभोली के गर्दै हुनुहुन्छ: अन्य व्यापार/व्यवसाय गरिरहेको	कृषि पेशा गरिरहेको	केही गरेको छैन	जागिर गरिरहेको	पशुपालन पेशा गरिरहेको	बेरोजगार रहेको र जागिरको खोजि गरिरहेको	विदेश जानलाइ कुरिरहेको	स्वरोजगार गरिरहेको	होटल व्यवसाय गरिरहेको	जम्मा
१	2	3	13	5		3	2	1	2	३१
२	5	4	15	5		4	15	24	3	७५
३			13	6		6	5		1	३१
४	1	2	39	5	3	4		2		५६
५	2	1	10	2	1		6	13	1	३६
६	13	18	44	6		2	18	46		१४७
७			7	3						१०
८				9				1		१०
९	1	5	18	2		1		11		३८
१०	1	6	21	2	2	1	1	1		३५
११										०
जम्मा	२५	३९	१८०	४५	६	२१	४७	९९	७	४६९

वार्ड नं	सिप सिकेर जानु भएको थियो वा विदेशमा रहँदा सिकेको सीप: अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	छैन	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	जम्मा
१								2		22	2			1	1		1	2			३१
२	2		4	2				1		50	5		3	4			1	2		1	७५
३			1						1	29											३१
४			1		1					46	3			2		1	1		1		५६
५	11		2							17	3						3				३६
६	18		7		4	15	3		2	73	12	2	1		1	1	5	1	2		१४७
७										8	1				1						१०
८										10											१०
९	2	1	3	1						25	2		2	1				1			३८
१०	1									34											३५
११																					०
जम्मा	३४	१	१८	३	५	१५	३	३	३	३१४	२८	२	६	८	३	२	११	६	३	१	४६९

विदेशमा सम्बन्धित सीपमा नै काम हो			कुन तहमा काम गर्नु भयो							
हो	**होइन**	जम्मा	**अन्य**	**फोरम्यान**	**मेनेजर**	**लेबर**	**सीपयुक्त कामदार**	**सुपरभाईजर**	**हेल्पर**	जम्मा
20	11	३१	2	1	1	9	2	4	12	३१
11	64	७५	5		1	44	4	4	17	७५
1	30	३१	3			23	1		4	३१
9	47	५६			1	46	7		2	५६
8	28	३६	3		1	20	6	1	5	३६
62	85	१४७	23			57	53	4	10	१४७
2	8	१०	2		1	6	1			१०
	10	१०				5	1		4	१०
13	25	३८	1	1		20			16	३८
3	32	३५	2	1		30	1		1	३५
१२९	३४०	४६९	४१	३	५	२६०	७६	१३	७१	४६९

सिप परिक्षण बारे जानकारी हुने संख्या					विदेशको कमाई/पैसा के के मा लगानी गर्नु भयो?									कुनै व्यावसाय गरिरहनु भएको छ ? छ भने के व्यावसाय गरिरहनु भएको छ ?									
अव गराउने सोंचमा छु	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन	थाहा छैन वा थिएन अव गराउने सोंचमा छु	ऋण तिर्न	केहिमा पनि लगानी छैन	घर खर्च तथा खानपान	जग्गा खरीदमा घर वनाउनमा	वचत	व्यवसाय शुरुवात	शिक्षामा(केटाकेटी पढाउन)	स्वास्थ्य तथा औषधी उपचार खर्च	जम्मा	अन्य व्यापार/व्यवसाय गरिरहेको	कृषि पेशा गरिरहेको	केही गरेको छैन	जागिर गरिरहेको	पशुपालन पेशा गरिरहेको	बेरोजगार रहेको र जागिरको खोजि गरिरहेको	विदेश जानलाइ कुरिरहेको	स्वरोजगार गरिरहेको	होटल व्यवसाय गरिरहेको	जम्मा
0	3	3	23	2	1	1	29						३१	2	3	13	5		3	2	1	2	३१
	3	4	63	5	18	5	17	29	1	4		1	७५	5	4	15	5		4	15	24	3	७५
		3	22	6	2		27	1			1		३१			13	6		6	5		1	३१
	1	6	43	6	4	1	48				2	1	५६	1	2	39	5	3	4		2		५६
6	15		14	1	1	2	17	9	3	3		1	३६	2	1	10	2	1		6	13	1	३६
1	1	6	133	6	18	6	35	69		2	12	5	१४७	13	18	44	6		2	18	46		१४७
			9	1	1		3	6					१०			7	3						१०
		1		9			10						१०				9				1		१०
1	4	2	28	3	6	4	25	3					३८	1	5	18	2		1		11		३८
		2	30	3	2		30	1	1			1	३५	1	6	21	2	2	1	1	1		३५
८	२७	२७	३६५	४२	५३	१९	२४१	११८	५	९	१५	९	४६९	२५	३९	१८०	४५	६	२१	४७	९९	७	४६९

वार्ड नं	व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका संख्या										जम्मा
	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	छैन	तरकारी खेती	यहि रोजगार गर्ने	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार		
१	0			27	1	2			1		३१
२	4	1		63	1	2			4		७५
३	1			29					1		३१
४	1			53	1		1				५६
५	3			32					1		३६
६	3	1	1	135		1		1	5		१४७
७				8					2		१०
८				10							१०
९				34				3	1		३८
१०				34				1			३५
जम्मा	१२	२	१		३	५	१	५	१५	०	४६९

वार्ड नं	व्यावसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कुनै निकाय, स्थानीय सरकारको तर्फबाट कस्ता किसिमको सहयोगको अपेक्षा गर्नु भएको छ ?							जम्मा
	छैन	तालिम	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा छैन	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा सामग्री सहयोग प्रविधि सहयोग	प्रविधि सहयोग	सामग्री सहयोग नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	
१	31							३१
२	74		1					७५
	31							३१
	52		4					५६
	36							३६
	135	6	5			1		१४७
	10							१०
३	9			1				१०
४	34	2	1				1	३८
५	33		1		1			३५
जम्मा	४४५	८	१२	१	१	१	१	४६९

कति समयमा फर्किनु भयो									तपाईलाई उद्यमशीलताबारे जानकारी छ/छैन		तपाई कुनै उद्यम/ व्यवसाय शुरु गर्ने योजना बनाउनु भएछ		कुनै व्यवसाय गरिरहनु भएको छ ? छ भने के व्यवसाय गरिरहनु भएको छ ?						
१ बर्षमा	२ बर्षमा	३ बर्षमा	३ वर्षभन्दा बढी समयमा	६ महिनामा	बैदेशिक रोजगारबाट कति पैसा बचाउनु भयो	यदि व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति लगानी गर्नु भएको हो	यदि व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति जनालाई रोजगारी दिनु भएको छ	यदि व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने वार्षिक कति आम्दानी गर्नु हुन्छ	छ	छैन	छ	छैन	अन्य	कुखुरा पालन	केहि पनि छैन	गाईपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय
2	7	10	10	2	6360000	0	0	0	3	28	2	29	0		31				
13	17	8	24	13	3735000	1320008	15	3350000	12	63	10	65	2		65			4	4
	5	13	13		0	500000	0	5000	1	30	2	29			30				1
7	20	6	20	3	2180000	150000	8	300000		56		56	1		51			3	1
3	9	4	18	2	25620000	8600000	5	3900000	8	28	4	32	1		31	1		2	1
12	32	27	65	11	3900000	7030000	22	2100000	11	136	8	139	10		128	1		8	
	3	2	5		550000	0	0	0	2	8		10			10				
1		1	7	1	0	8	10	0		10		10		1	9				
5	12	4	11	6	6000000	150000	8	470000	3	35	6	32	1		35	1	1		
1	5	7	22		20100000	600000	9	450000	1	34		35	0	1	34				
४४	११०	८२	१९५	३८	६८४४५०००	१८३५००१६	७७	१०५७५०००	४१	४२८	३२	४३७	१५	२	४२४	३	१	१७	७

टिप्पोट